RELIQUIÆ SANCTORUM IN CATALONIA

29

L'ACOLLIMENT DE LES RELÍQUIES DELS SANTS POSTTRIDENTINS A CATALUNYA (2)

Santa Filomena: paradigma dels sants posttridentins

Santa Celeriana, una santa vigatana 'inventada'

Un desitjat reliquiari: terra de les catacumbes de Roma

Història gràfica: les relíquies de santa Sabina de Barcelona a Olot

Relíquies al territori: el Maresme (2)

Les relíquies del venerable mallorquí Pere Borguny

Relíquies del beat Manuel Domingo i Sol i dels Sants Màrtirs de Vilanova de Bellpuig

SEGUIM I PERSEVEREM...

Perseverar sol ser, moltes vegades, més difícil que començar; en aquests casos, la continuïtat investigadora, sobre un fet concret, necessita més recursos i de més qualitat. Evitar caure en una repetició sense aportar nou contingut ni noves dades que permetin aprofundir en la temàtica presenta un gran repte carregat d'imaginació i de renovada inspiració.

L'estudi sobre les relíquies de sants en territoris de parla catalana està condicionat per la matèria i per la zona de recerca. Malgrat aquests condicionants, sortosament, hi ha moltes escletxes per on la curiositat es pot desvetllar i permetre detectar noves dades, nous motius i nous arguments dirigits a proporcionar originals testimonis.

Aquest número de la revista digital ***Reliquiae Sanctorum in Catalonia*** recull algunes d'aquestes noves perspectives que pretenen aportar novetats que, en qualsevol cas, poden contribuir a incrementar el coneixement sobre la religiositat popular catalana, ja sigui en espai peninsular o en l'insular.

Per descomptat, i d'acord amb la història del cristianisme (i, especialment, del catolicisme) europeu, el marc geogràfic hereu del context històric cal dimensionar-lo adequadament. Les possessions de la dinastia catalanoaragonesa sobre l'illa de Sardenya, per exemple, són un fet que cal considerar com correspon. Aquest cas és imprescindible quan s'estableix l'origen de determinades restes sacres.

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA n. 29 Octubre 2026

PROPER NÚMERO: 28 DE MARÇ DE 2027

LES IL·LUSTRACIONS SÓN HAN ESTAT GENERADES PER IA (CHATGPT)

Apunts per a l'estudi de les relíquies dels sants arribats, després del concili de Trento (segles XVI–XIX), a Catalunya

(2/A) Astúcies postridentines

(2/B) Relíquies romanes i sardes

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/A)

Redacció.- Les etapes que es poden indicar sobre la devoció a les santes i als sants en l'Església catòlica tenen fronteres més i menys definibles. La història religiosa europea –especialment en la que té seu a la ciutat de Roma en el transcurs dels darrers vint segles- ha sofert una relació simbiòtica sota la influència de les guerres, les invasions i les persecucions ben allunyades de la moral cristiana.

Les santes i els sants, en aquest àmbit complex i ben poc aclaridor, van aportar una mena d'argolla per subjectar la devoció popular.

La missió intercessora dels personatges canonitzats, dirigida a la divinitat, servia per ancorar la fe –a vegades prou feble- i la convertia en un enllaç ferm i consistent.

Dels períodes més emblemàtics de la veneració dels sants –sense prescindir-ne de cap altre – cal esmentar la que cobreix la segona meitat del segle XVI fins a la segona meitat del XIX. Aquest segment històric s'inscriu entre dos concilis ecumènics. Dels consistoris de Trento (1545-1563) al Vaticà I (1869-1870), es va produir una intensa commoció eclesiàstica que va incidir a l'essència del santoral.

Aquest article pretén copsar aquestes característiques per oferir-ne els elements principals dignes de la seva consideració.

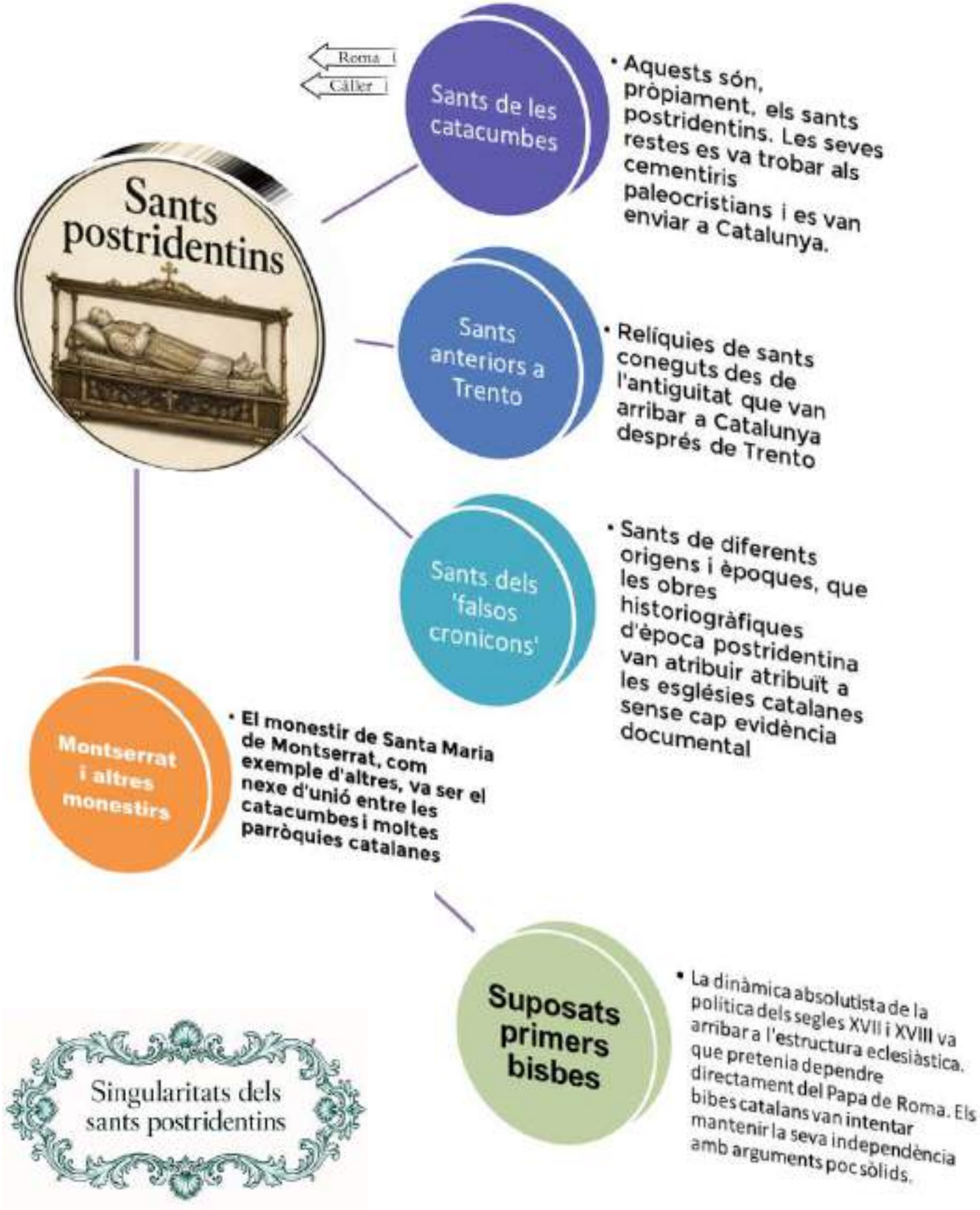
OBSERVACIONS IMPORTANTS

La Contrareforma, moviment de l'Església catòlica contra el protestantisme, va suposar un gran increment i reforç de la ideologia romana. El deler per enfortir la seva doctrina va arribar a la totalitat dels espais públics i privats. Els rituals, la imatgeria o, fins i tot, els hàbits personals, es van amarar de la simbologia i els atributs carregats del fet religiós.

La presència del martirologi i del santoral, que impregnava el calendari anual de festivitats i rituals, va rebre un gran impuls. Les representacions pictòriques i escultòriques van esdevenir omnipresents més enllà del context estrictament pietós. Malgrat que es va procurar una certa limitació, sobretot en la designació de sants patrons locals, la intenció no va assolir els objectius preestablerts.

Alguns dels esquemes, que haurien d'haver servit per contenir l'essència d'aspectes significatius, es van esfondrar després de l'empenta i la rauxa devota. Per aquesta raó, en la matèria d'estudi d'aquest article, cal identificar diferents precisions que contribueixen a una millor comprensió.

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/A)

Santa Filomena: paradigma dels sants posttridentins

Redacció.- Santa Filomena es podria considerar el paradigma dels sants i santes "fabricats", arran d'una troballa fortuïta a les catacumbes romanes i la posterior construcció d'una història al seu voltant.

Des de l'inici del segle XIX, amb una empenta de devoció poc comparable, moltes dones han dut el seu nom. La revisió del calendari sorgit del concili II del Vaticà la va eliminar del santoral i actualment està en clara via de desaparició.

El 24 de maig de 1802, a les catacumbes de Santa Priscil·la situades a la via Salaria de Roma, es va descobrir una tomba oberta amb unes lloses amb la següent inscripció: **LUMENA PAXTE CUM FI**. Una nova disposició d'aquestes lloses, involuntària o no, va permetre llegir una nova frase: **PAX TECUM FILUMENA**. La interpretació d'aquesta nova lectura va permetre suposar que es referia a "La pau sigui amb tu, Filomena". Dins la tomba es va descobrir un esquelet que havia pertangut a una dona jove que semblava haver mort de forma violenta.

Ben aviat, es va creure que les restes havien estat les d'una màrtir que havia mort defensant la fe cristiana. L'any 1863, quan la devoció ja estava ben consolidada, diverses persones van tenir unes visions que els van revelar la biografia de la suposada màrtir. Segons aquestes revelacions, havia estat una noia, filla d'una família grega establerta a Roma, que, per la seva bellesa era pretesa pel mateix emperador Dioclecià. En veure que no era corresposta, l'emperador va manar qie la torturessin fins a matar-la per decapitació.

La devoció a santa Filomena va arrelar molt aviat. El 1805, després que fos reclamada per un sacerdot de Mugnano, població propera a Nàpols, les restes hi van ser traslladades; era el 10 d'agost. Ben aviat, els miracles van envoltar la figura de santa Filomena i la seva fama de guaridora es va començar a estendre, des d'Itàlia, per tota la cristiandat; fins i tot va ser anomenada, com consta en uns goigs seus, "la gran taumaturga (faedora de miracles) del segle XIX". A França, la devoció va prendre molta força gràcies a la gran veneració per la «santa» que va mostrar sant Jean Marie Baptiste Vianney (1786–1859), conegut com el *rector d'Ars*.

A terres catalanes, el culte a santa Filomena també es devia estendre amb força. Li van ser dedicades diverses capelles en diferents indrets del territori. El folklorista Joan Amades explica que els firaires de Barcelona havien pres la «santa» com a patrona, de la qual veneraven una imatge a Santa Maria del Mar. En la seva festivitat, l'11 d'agost, durant uns quants anys "feien una fira pels voltants del temple, especialment per la plaça i pels carrers de Santa Maria i dels Sombrerers" i que "per celebrar llur festa, donaven a preu molt baix els articles deslluïts, avariats, desaparellats i de venda difícil (1)".

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/A)

D'altra banda, un interessant llibret de Montserrat Palau i Martí explica com, a partir de la fugida de religiosos catalans arran de la desamortització del bienni 1835–1836 que van portar la devoció a terres andorranes on també va tenir certa difusió (2).

El culte a santa Filomena va adquirir caràcter oficial el 30 de gener de 1837, quan el papa Gregori XVI va admetre la seva santedat.

A finals del segle XIX, però, es va començar a dubtar de la idoneïtat de la devoció a unes restes de les quals s'ignorava pràcticament tot. Alguns hagiògrafs, entre els quals es trobaven reconeguts bol·landistes, van promoure la seva eliminació del santoral. En aquest sentit, Louis Réau afirma, sense cap dubte, que "[...] en realitat, aquesta recentment arribada a la devoció catòlica mai va existir [...] per per això, l'Església s'honraria a si mateixa eliminant el culte usurpat per una falsa santa [...] és més fàcil inventar una santa que fer-la baixar dels altars".(3)

La reforma del santoral promoguda després del concili Vaticà II va eliminar santa Filomena de la diada en què era celebrada i la va treure de la llista de santes reconegudes per al seu culte oficial. Malgrat això, segueix amb els seus devots i el seu santuari a Mugnano és lloc de pelegrinatge.

Notes:

1 Amades, Joan. *Costumari català: el curs de l'any.* Barcelona: Salvat, 2001, v. 4, p. 777

2 Palau, Montserrat. *El culte de santa Filomena a Andorra*. Lleida: Pagès Editors, 1999, 89 p.

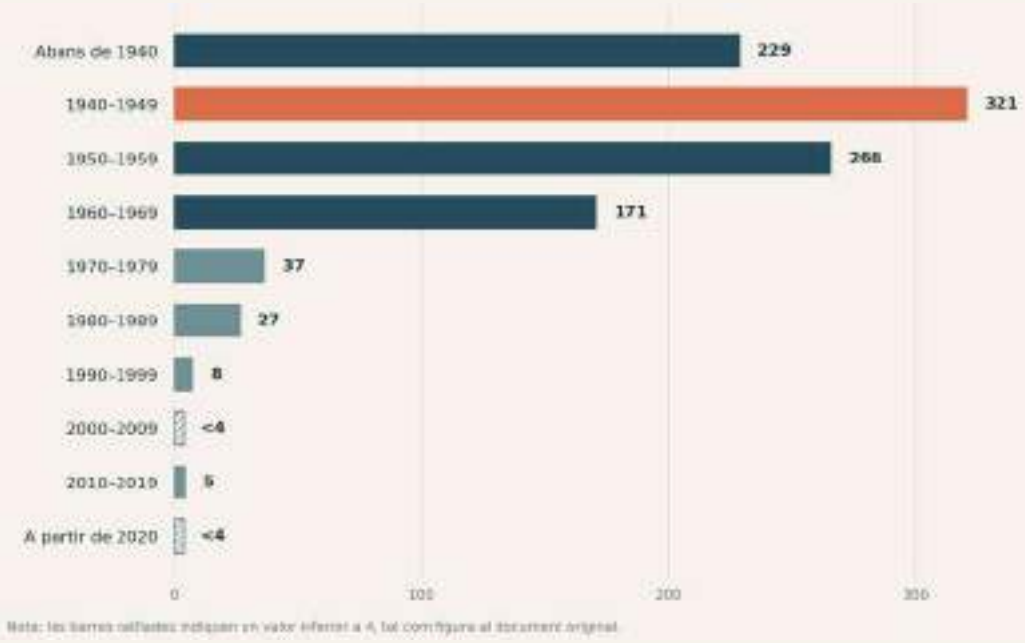
3 Réau, Louis. *Iconografia del arte cristiano. Barcelona: Ediciones del Serbal,* tom 2, vol. 3. 2001, p. 530

Filomena, un nom femení en vies de desaparició

El nom de Filomena era força habitual en els bateigs de nenes fins fa més de set dècades. El recompte actual de dones que porten aquest nom remet a les nascudes abans de la Guerra civil i que encara viuen. Els canvis de preferències —i, segurament, una certa oposició eclesiàstica— van provocar una clara davallada des del 1970. En aquest cas, la tradició de l'onomàstica catalana no ha estat suficient per mantenir-lo.

Probablement, a diferència de noms de pila com Paula o Martí —que han rebut una empenta en els darrers temps—, Filomena està condemnat a desaparèixer.

Aquesta gràfica indica la dècada de naixement de les dones que porten el nom en l'actualitat

Cercar el nom "Filomena" [en línia] Institut d'Estadística de Catalunya. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2026 [Consulta: 3 d'agost de 2026] Disponible a: https://www.idescat.cat/noms/?t=1940-1949&res=a&q=FILOMENA

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/A)

Sants catalanitzats pels 'falsos cronicons'

A finals del segle XVI i tot el segle XVII, alguns autors de cert renom a la Península ibèrica van redactar obres amb contingut historiogràfic. En casos singulars, assumien la personalitat d'escriptors ficticis, relacionats amb contextos històrics del passat, amb el propòsit de donar-los més credibilitat. En els seus textos, se situava l'existència de santes i sants de diferents èpoques d'orígens llunyans, especialment si eren considerats màrtirs, i tergiversaven les biografies per apropar-les a Catalunya o situar-les a determinades parròquies.

Joan Gaspar Roig i Jalpí (Blanes, 1624 - Manresa, 1691), frare de l'Orde dels Mínims, va ser un dels falsificadors més reconeguts a terres catalanes. Les seves aportacions, de nul·la legitimitat històrica, sovint s'argumentaven en d'altres obres de les mateixes característiques que s'havien publicat a la Península ibèrica uns anys abans.

Curiosament, algunes de les seves tergiversacions van ser acollides en el context de la religiositat de determinades parròquies.

D'una banda, la vinculació que Roig va fer de les santes Juliana i Semproniana amb l'antiga Iluro, tot considerar-les mataronines d'origen, és un dels exemples més ferms d'entre les seves invencions. D'altra banda, el *Sermó dels Il·lustríssims màrtyrs y patrons de l'antiga vila de Blanes, del Bisbat de Girona, Sant Bonoso i Sant Maximiano, naturals de dita vila y en ella martyritzats, any de Christo 156*, va vincular aquests dos sants amb la ciutat natalícia de l'autor; cal destacar que, aquests dos màrtirs també eren venerats erròniament a Arjona (Jaén) mentre que les referències més antigues recullen el fet que eren soldats romans cristians d'Antioquia mort a la primera meitat del segle VI.

Finalment, la pàtria palamosina de santa Sotera, també s'atribueix a Roig i Jalpí; a mitjan segle XVII, va escriure la *Vida de la gloriosa Santa Sotera en Palamós*.

L'obtenció de relíquies, en època barroca posterior al concili de Trento, va contemplar el desig per adquirir restes de santes i sants coneguts des de l'antiguitat tardana. Algunes parròquies catalanes van aprofitar per acollir testimonis dels titulars de les esglésies que, d'aquesta forma, assolien un doble valor.

L'origen solia correspondre al relat hagiogràfic tradicional i esdevindria necessari associar el punt de partida de la relíquia amb cementiris paleocristians coneguts des dels primers segles de l'expansió de la religió.

La ciutat de Vic, prou servida de la presència del santoral, va rebre el protagonisme de santa Celeriana. La faula va convertir-la en una màrtir en temps de la invasió sarraïna de principi del segle VIII. La tradició va donar-li cert protagonisme entre la devoció local. La seva imatge va merèixer una presència destacada al presbiteri de l'església de la Pietat.

La recuperació de la labor dels redactors dels 'falsos cronicons' forma part d'un dels buits que, malgrat la seva naturalesa aparent, s'adscriu al context de la construcció de la devoció catalana. No es tracta, només, d'una producció literària sinó que forma part de la construcció mental amb la voluntat de reforçar l'Església i les parròquies locals.

Sants d'abans de Trento, arribats després de Trento

L'obtenció de relíquies, en època barroca posterior al concili de Trento, va respondre al desig d'adquirir restes de santes i sants coneguts des de l'antiguitat tardana. Algunes parròquies catalanes van aprofitar per acollir testimonis dels titulars de les esglésies que, d'aquesta forma, assolien un doble valor.

L'origen solia correspondre al relat hagiogràfic tradicional i esdevindria necessari associar el punt de partida de la relíquia amb cementiris paleocristians coneguts des dels primers segles de l'expansió de la religió.

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/A)

Santa Celeriana, una santa vigatana 'inventada'

Redacció.- Un bon grup de sants amb devoció a Catalunya, sants presumptament catalans, van sorgir dels anomenats falsos cronicons. Aquestes obres, com lesva definir Miquel Coll i Alentorn a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, són: "[...] un conjunt de texts castellans d'estructura annalística i de caràcter apòcrif dels s. XVI i XVII. De vegades els texts inventats són atribuïts a autèntics historiadors les obres dels quals serien perdudes i hom en fingeix el retrobament; unes altres vegades els suposats autors són personatges històrics, però hom no sap que hagin escrit texts historiogràfics; i unes altres, en fi, són personatges totalment imaginats".(1) En el moment de plenitud de la religiositat barroca, generada especialment per les directrius sorgides del concili de Trento (1545-1563) i per la seva aplicació, la promoció de la figura dels sants va fer que la seva "propietat" fos molt cobejada per part de les viles i ciutats i la possibilitat de comptar amb un com a fill de la població. Qualsevol excusa era bona, i qualsevol esment en un text que hi fes referència amb aparença d'autenticitat, ja servia per generar afirmacions rotundes en relació amb la paternitat celestial.

Un dels *falsos cronicons* que va fer més fortuna i que va generar més embolics és l'anomenat Cronicó d'Haubert (2). De la mà del religiós eivissenc, però originari del Rosselló, Antoni Nobis (que es va canviar el nom per Antonio de Lupian Zapata), va aparèixer aquesta obra el 1667. L'autor veritable la va atribuir a un suposat mossàrab de Sevilla d'origen alemany, Haubert, de finals del segle IX (3).

Façana de l'església de la Pietat de Vic

D'aquesta obra, en va recollir el vigatà Joaquim Salarich, a mitjan segle XIX, el nom de santa Celeriana, verge, amb la referència corresponent: "*Ann. Domini 718 Ausonae, Sancta Celeriana Virgo fortíssima pro confressione fidei patitur*"; és a dir: "L'any del Senyor 718, a Ausona, va patir [martiri] a causa de la seva gran fe". (4) Ho va fer en la seva llista de "sants, venerables i bisbes" de la ciutat. Com ja feia constar el mateix Salarich, d'altres autors de renom a la seva època van traslladar les mateixes paraules del *fals cronicó* a les seves obres. És el cas de fra Gregori d'Argaiz a Población Eclesiástica de España (5) o a *La perla de Cataluña* on tracta de la invasió sarraïna iniciada l'any 711 i destaca que els pactes de no agressió no van ser prou respectats per aquests invasors: "[...] *porque el año setecientos y diez y ocho, pone solamente Hauberto en su Cronicón, que fue muerta en Vique Celeriana Doncella*"; i afirmava que no s'hi recull cap altre màrtir a la ciutat ni a la seva jurisdicció a l'època (6).

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/A)

recull cap altre màrtir a la ciutat ni a la seva jurisdicció a l'època (6).

Igualment ho havia fet Narcís Feliu de la Penya als seus Anales de Cataluña (7), esmentant el següent: "[...] *según Auberto [cronicó d'Haubert] fue el mismo año 718, en que refiere haver padecido martirio en Vique Santa Celeriana, gloria de su Patria en fortaleza y valor constante en defensa de la Santa Fe*".

Les dades sobre aquesta suposada santa vigatana no van més enllà i, amb tota raó, no ha transcendit la seva veneració, malgrat que l'any indicat del presumpte martiri, el 718, coincideix realment amb el moment en què els exèrcits sarraïns devien arribar a la comarca. Eduard Junyent situa el fet l'any 717.(8)

Ramon Ordeig, basant-se en la documentació de finals del segle VIII, que esmenta que la ciutat d'Ausona fou destruïda i el territori proper restava desert, diu que "és lògic de pensar que l'origen i el motiu de l'abandó i el despoblament d'Osona foren l'ocupació islàmica del 717-718...". (9)

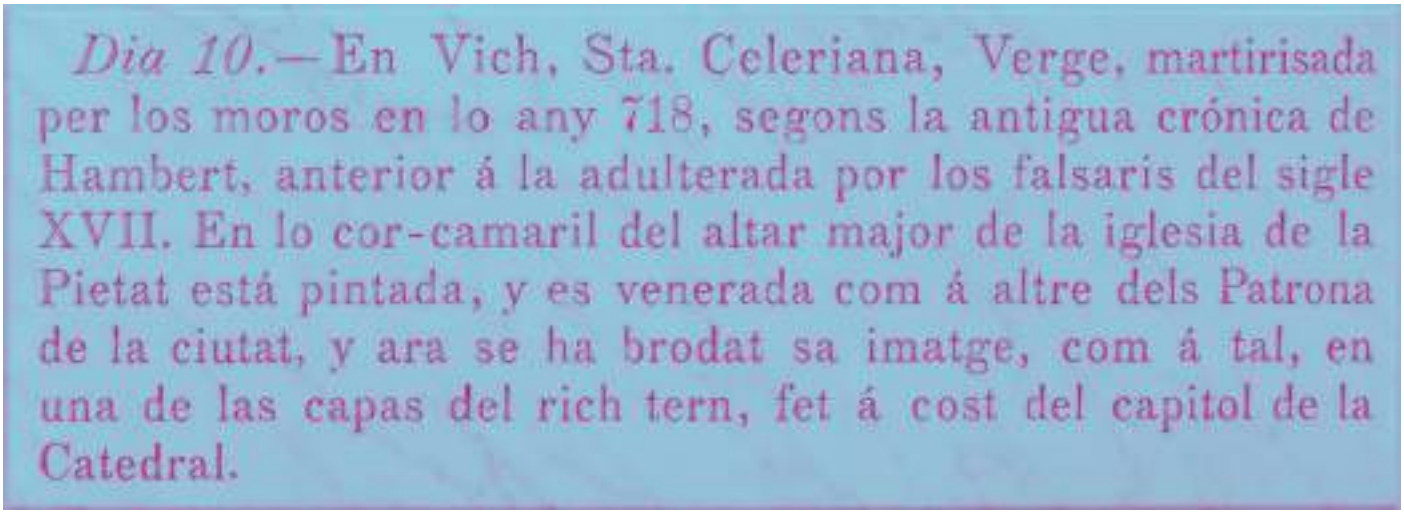
Allò, per tant, que hauria donat una mínima versemblança a l'existència de la suposada santa vigatana hauria estat aquesta situació bèl·lica i violenta, històrica i real, al voltant de l'any que esmenten els *falsos cronicons*, i els seus seguidors, com a conseqüència de la invasió sarraïna.

La llegenda, segons Ramon Ordeig

El relat, derivat de l'afirmació dels «falsos cronicons», es va convertir en una llegenda recollida per Ramon Ordeig; aquest autor, a més, n'ha discutit la veracitat a partir de la vinculació amb les obres esmentades. Ordeig n'ha ofert el text al seu llibre *Llegendes vigatanes*:

"Després d'haver conquerit Barcelona i Girona, els moros anaren contra la ciutat de Vic. Aquesta es defensà tant com va poder, però sabent que altres ciutats havien estat destruïdes totalment va pactar la rendició. Els pactes, no obstant, no foren guardats fidelment per part dels musulmans, car l'any 718 morí màrtir a Vic una donzella anomenada Celeriana". (10)

Curiosament, al santoral publicat a *La Veu del Montserrat* de 1884, en data del 10 d'abril, es feia esment d'aquesta devoció tan particular que, com es pot veure en la imatge que acompanya aquest article, havia estat mereixedora de ser incorporada en una obra pictòrica de l'església de la Pietat, entre els diferents sants amb especial devoció a la ciutat vigatana. A finals del segle XVIII, quan el pintor Marià Colomer la va reproduir en lloc destacat del temple, la fama local de la santa devia ser prou ferma per fer-la mereixedora de la distinció que va rebre i que la va fer present en un lloc destacat, al mur frontal del presbiteri.

Dia 10.—En Vich, Sta. Celeriana, Verge, martirisada per los moros en lo any 718, segons la antigua crónica de Hambert, anterior á la adulterada por los falsaris del sigle XVII. En lo cor-camaril del altar major de la iglesia de la Pietat está pintada, y es venerada com á altre dels Patrona de la ciutat, y ara se ha brodat sa imatge, com á tal, en una de las capas del rich tern, fet á cost del capitol de la Catedral.

Text publicat a 'La Veu del Montserrat', el 10 d'abril de 1884

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/A)

Imatge de la santa sorgida dels 'falsos cronicons. Imatge de santa Celeriana, obra de Marià Colomer (finals del segle XVIII) al presbiteri de l'església de la Pietat de Vic, recentment restaurada per Vicus Scp

Notes:

1 Coll, Miquel. "Cronicó" dins *Gran Enciclopèdia Catalana*. Barcelona: Gran Enciclopèdia Catalana, 1987, vol. 8, p. 359

2 Godoy, José. *Historia crítica de los falsos cronicones*. Madrid: Imprenta y estereotipia de M. Rivadeneyra, 1868, p. 265-273

3 Simon, Anton. "La historiografia del segle del barroc (de Jeroni Pujades a Narcís Feliu de la Penya)" dins *Història de la historiografia catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2004, p. 105 (nota al marge número 41)

4 Salarich, Joaquim. *Vich, su historia, sus monumentos, sus hijos y glorias*. Vic: Imp. de Soler Hermanos, 1854, p. 174

5 Argaiz, Gregorio. *Población eclesiástica de España y noticia de sus primeras honras continuada en los escritos y chronicón de Hauberto, monge de San Benito*. Madrid: Imprenta Real, 1668, p. 58

6 Argaiz, Gregorio. *La perla de Cataluña: historia de nuestra señora de Monserrate*. Madrid: Imprenta de Andrés García de la Iglesia, 1677, p. 16

7 Feliu de la Penya, Narcís. *Anales de Cataluña y epílogo breve de los progresos, y famosos hechos de la nación catalana, de sus santos, reliquias, conventos y singulares grandezas; y de los más señalados y eminentes varones, que en santidad, armas y letras han florecido desde la primera población de España año del mundo 1788, antes del nacimiento de Cristo 2174, y del Diluvio 143 hasta el presente de 1709*. Barcelona: Joseph Llopis Impressor, vol. 1, 1709, p. 207

8 Junyent, Eduard. *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona: Curial, 1976, p. 34

9 Ordeig, Ramon. *Els orígens històrics de Vic*. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs, 1981, p. 16

10 Ordeig, Ramon. *Llegendes vigatanes*: Vic: EH, 1987, p. 35-36

El monestir de Montserrat com a nexe i exemple

Els monestirs més importants de la geografia catalana, com a tota la cristiandat, havien fet una gran acumulació de relíquies del mateix Jesucrist, de la seva Mare i dels sants. Dipositades en rics i artístics reliquiaris eren tingudes per la més gran de les riqueses que posseïen. Per una banda, els facilitava l'atracció de pelegrins i, per altra banda, els donava una fama per damunt de les esglésies del voltant. El monestir de Montserrat era un d'aquests. Tot i que la imatge mariana era el principal valor que mostraven i l'objecte de major veneració, no deixaven de fer-ho a les relíquies sagrades. El recull que en va fer Pere Serra i Postius a la seva obra *Epítome histórico del portentoso Santuario de Ntra. Sra. de Monserrate*, imprès a Barcelona l'any 1747 per l'impressor Pablo Campins és d'una riquesa descriptiva immillorable. Malauradament, a principis del segle XIX, Montserrat va ser objecte de les flames

provocades per les tropes napoleòniques, entre 1809 i 1812. Igualment va patir els saquejos i nous incendis posteriors a la desamortització de 1835.

Entre les restes que va rebre Montserrat en época posttridentina, segons Postius, destaquen:

"Arcas seys de plata, en que estan Cabezas, Brazos, Piernas, y otras Reliquias grandes, y pequeñas de los Santos Martyres de Cerdeña, de los quales fe celebra Fiesta dia diez de Mayo, poniendolas todas seys en el Altar mayor".

En dates anteriors als fets esmentats, el monestir va proveir de bona quantitat de relíquies a parròquies del Bages i d'altres comarques.

La inexistència de denominacions concretes dels suposats sants, dels quals es rebien les restes, facilitava considerar noms diversos -fins i tot a gust dels llocs de rebuda- per satisfer les necessitats pietoses dels feligresos.

Trento i els suposats primers bisbes catalans, alguns considerats sants

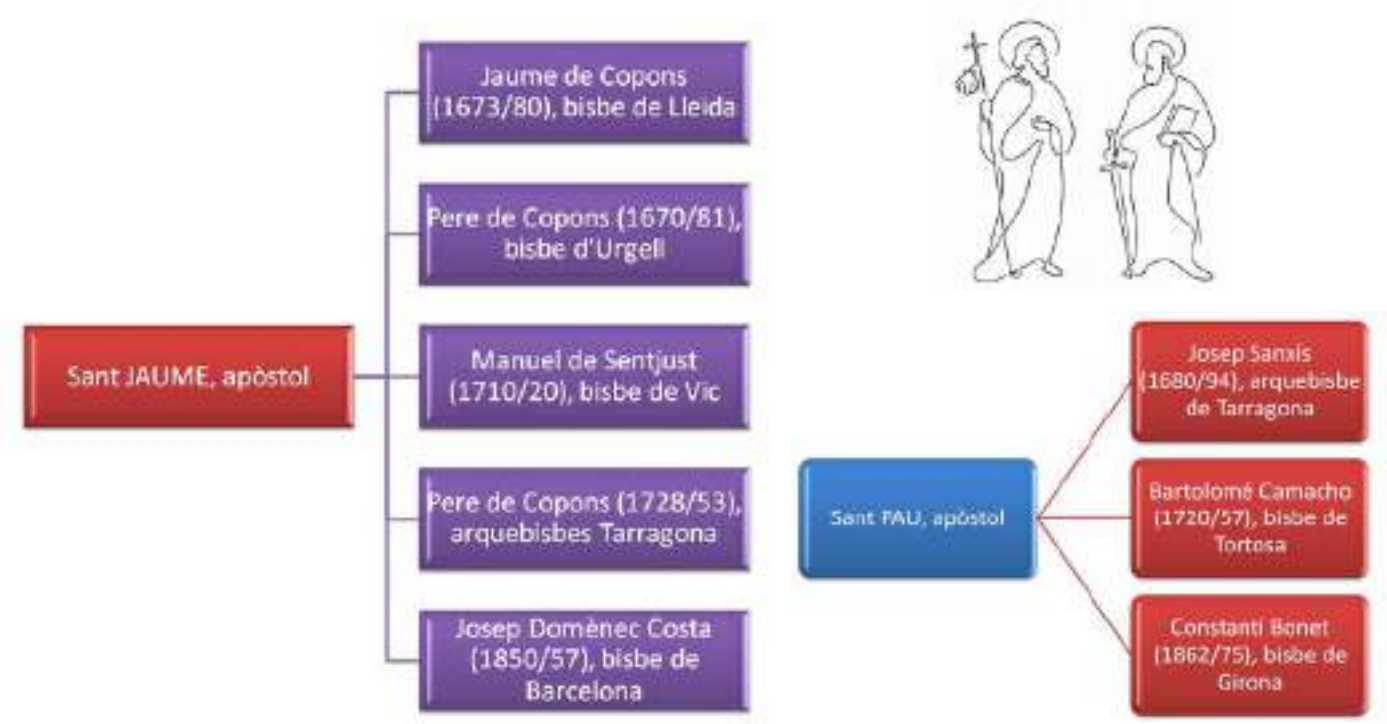
Joan Bada, explicava a la seva obra *Història del cristianisme a Catalunya* (1), l'existència de diferents tradicionas de diverses diòcesis que pretenien connectar els seus orígens amb la suposada presència d'algun dels apòstols. El motiu que havia generat aquests relats sense fonament històric era una resposta –segons Bada- a les reformes sorgides del concili de Trento. En aquesta assemblea no havia quedat prou definida la funció dels bisbes en l'estructura de l'Església catòlica; en canvi, la tendència absolutista dels estats comportava que l'autoritat del Papa de Roma fos reforçada per sobre dels representants del territori. Així, deia l'autor, es va iniciar un procés episcopal que va tenir certa acceptació a Catalunya:

"Els bisbes catòlics, doncs, buscaren d'entroncar el seu ministeri amb el ministeri apostòlic. Fruit d'aquesta voluntat fou que a partir de la segona meitat del segle XVII la majoria de bisbes començaren a fer constar en els informes preceptius, que des de la implantació de la reforma tridentina havien de presentar personalment o almenys a través d'un procurador a Roma, referències sobre els orígens apostòlics dels propis bisbats".

En aquest context, diu Bada, hi havia dues línies defensades per bisbes de diòcesis catalanes. D'una banda, les que feien aparèixer l'apòstol Jaume, el Major; d'altra banda, les que hi feien intervenir l'apòstol Pau (**vegeu gràfiques**). És destacable que, aquests dos deixebles directes de Jesucrist, eren els dos missatgers de la seva doctrina dels quals sempre s'havia considerat que havien viatjat a la Península ibèrica.

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/A)

El llegendari local, a més, va incorporar personatges com a primers bisbes que els dos apòstols haurien nomenat en el seu pas per les ciutats corresponents.

El bisbe d'Urgell, Sebastià d'Emparan (1747/56), considerava Ctesifon com a primer prelat d'Urgell i succeït per Urbici.

El bisbe vigatà Manuel de Santjust (1710/20), obria una nova línia de predicació apostòlica amb la figura de sant Pere, que hauria nomenat Llàtzer –el ressuscitat- com a primer ocupant de la prelatura osonenca.

La imaginació i el desig de protagonisme van generar biografies així com va assignar la categoria de sants a d'altres suposats religiosos, pioners en l'episcopat català: sant Esteri o Eteri, a Barcelona, sant Ruf o Rufus, a Tortosa, identificat amb el fill de Simó de Cirene. Ambdós, fins i tot van entrar a formar part del santoral local.

El folklorista Joan Amades (2) va recollir, al seu *Costumari Català*, Eteri (4 de març) i Ruf (14 de novembre).

Aquestes dades, s'adscriuen directament en l'ambient derivat del concili de Trento. Aquesta indicació vol establir la distinció entre els esmentats (suposats sants) prelats que apareixen en els episcopologis redactats en diferents èpoques i que contenen sants de certa rellevància (Ponç i Narcís de Girona, Sever de Barcelona, entre d'altres...) i que han assolit un destacat ressò en la devoció diocesana.

Notes:

1 Bada, Joan. *Història del cristianisme a Catalunya*. Vic; Lleida: Eumo; Pagès, 2005, p. 16-19

2 Amades, Joan. *Costumari català: el curs de l'any*. Barcelona: Salvat, 2001, v. 1, p. 874: v. 5, p. 722

Del concili de Trento (1545/1563) - al Vaticà I (1869/1870)

La presència i la veneració de sants, o de les seves relíquies, relacionats amb el territori de parla catalana han passat per diverses etapes. En aquestes fases, se superposen l'existència real i física amb l'imaginari col·lectiu sorgit de múltiples interpretacions.

Després del concili de Trento (1545–1563), s'esdevingué un fenomen determinant per a la devoció popular: la investigació arqueològica que, en gran mesura, consistia en un redescobriment dels antics cementiris paleocristians. Aleshores es considerà que les restes humanes que s'hi trobaven podien correspondre a màrtirs que haurien mort en defensa de la fe durant les persecucions imperials romanes. Aquest període anterior, situat a l'inici del segle IV, fou embolcallat d'un relat de gestes protagonitzades per fidels que oferien la vida abans que renunciar a la fe en Crist.

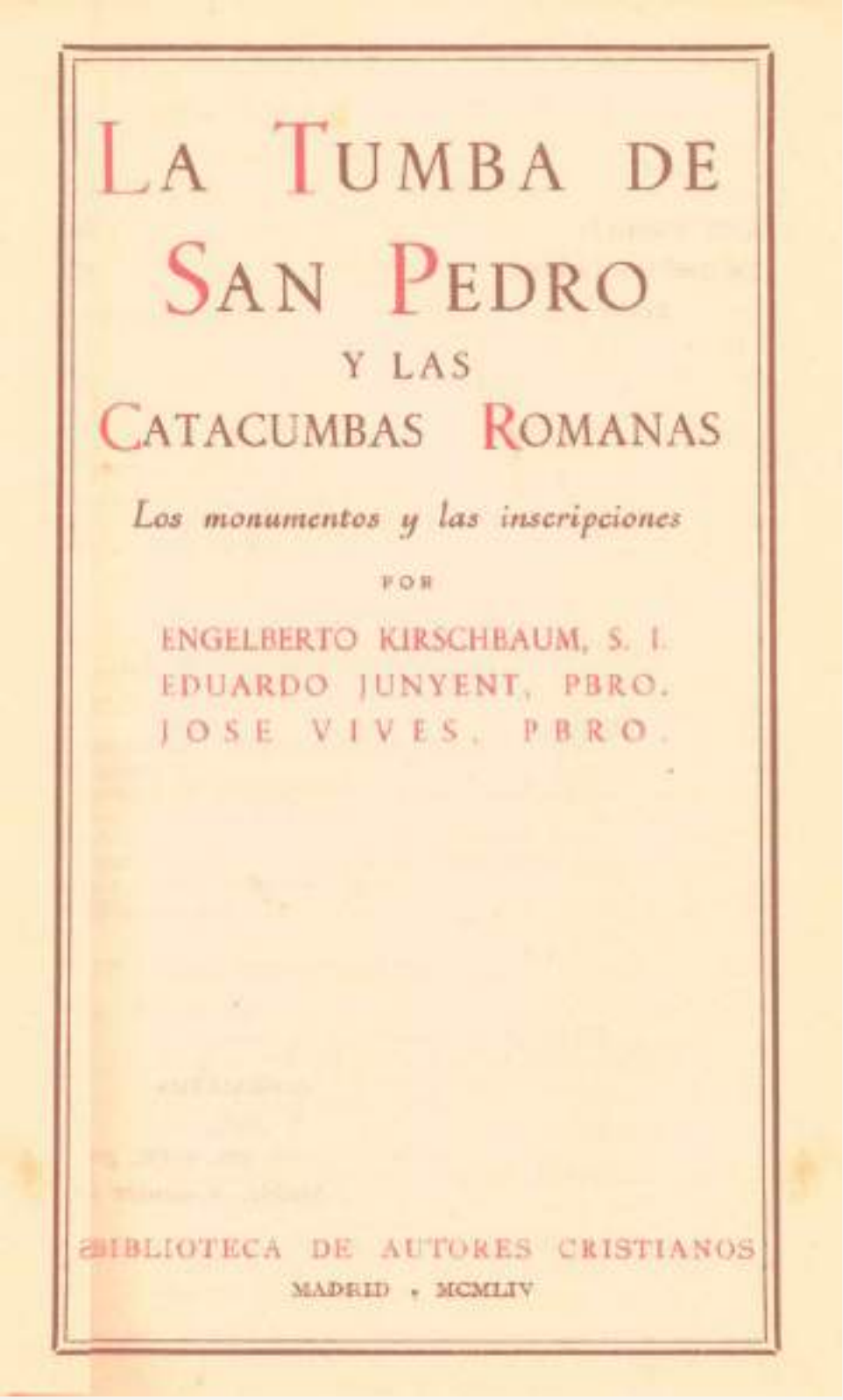
Sants de les catacumbes romanes i sardes

Els cementiris paleocristians, associats als períodes de les persecucions de l'Imperi romà, eren el lloc d'enterrament dels seguidors de la fe cristiana des de mitjan segle I a principis del IV. La seva construcció, essencialment subterrània, va aprofitar el subsòl de les ciutats romanes, especialment de la capital, per obrir galeries i mines a certa profunditat. Els murs laterals estaven formats per cel·les on es dipositaven els cadàvers dels fidels; sovint, s'acompanyaven d'inscripcions amb textos epigràfics de missatge elegíac i, al costat, es podia ubicar un recipient on s'havia recollit sang del difunt.

Vies marítimes de Roma i Càller amb les relíquies de les catacumbes de l'antiguitat de l'Imperi romà

Una obra primordial

LA TUMBA DE
SAN PEDRO
Y LAS
CATACUMBAS ROMANAS
Los monumentos y las inscripciones
POR
ENGELBERTO KIRSCHBAUM, S. I.
EDUARDO JUNYENT, PBRO.
JOSE VIVES, PBRO.
BIBLIOTECA DE AUTORES CRISTIANOS
MADRID · MCMLIV

Roma: la imperial ciutat eterna

A la segona meitat del segle XVI es va produir un renovat interès per les catacumbes de Roma, impulsat pel clima religiós de la Contrareforma i pel desig de recuperar els testimonis materials del cristianisme primitiu. El descobriment accidental, l'any 1578, d'una antiga àrea funerària subterrània a la via Salària va despertar especialment l'atenció d'erudits i eclesiàstics.

Les primeres exploracions tenien encara un caràcter poc sistemàtic: es recorrien les galeries, s'identificaven tombes i inscripcions i es buscaven relíquies atribuïdes als màrtirs. Entre els primers estudiosos destaca Onofrio Panvinio, que ja havia recollit informació sobre els cementiris cristians romans. A finals de segle, Antonio Bosio (1575–1629) inicià exploracions molt més metòdiques de les catacumbes, documentant-ne galeries, inscripcions, pintures i monuments. Els seus treballs, publicats pòstumament el 1632 a *Roma Sotterranea*, li valgueren ser considerat un dels fundadors de l'arqueologia cristiana.

Les restes dels sants trobades a les catacumbes de Roma eren principalment ossos i esquelets humans, atribuïts als primers cristians i, en molts casos, considerats màrtirs. Es trobaven en nínxols funeraris (loculi), de vegades acompanyats d'inscripcions, símbols cristians o petits objectes.

A partir de les primeres excavacions, moltes d'aquestes restes van ser extretes, identificades com a relíquies i traslladades a esglésies, on sovint es conservaven en reliquiaris ricament ornamentats.

Els suposats sants van esdevenir referents celestials de les comunitats d'acollida i van ser considerats patrons, intercessors i protectors predilectes. En molts casos van adquirir una rellevància tan destacada, especialment quan es tractava de conduir les relíquies en rogatives *pro pluvia*, que la seva figura va assolir un protagonisme que, fins i tot, superava el sant titular del temple.

Catacumbes conegudes abans de Trento

El redescobriment de les catacumbes romanes a partir de la dècada de 1570 no exclou que es coneguessin cementiris paleocristians abans d'aquesta data. Els pelegrins de l'antiguitat tardana els visitaven durant els seus viatges a Roma, i també eren ben coneguts al llarg dels segles medievals, així com entre personatges renaixentistes interessats en l'art de l'antiguitat. Entre aquests emplaçaments, es poden esmentar les Catacumbes de Sant Sebastià, a la Via Appia, on la basílica mantenia viva la memòria de l'existència de les galeries subterrànies; igualment, a l'edat mitjana es coneixien les Catacumbes de Santa Agnès, a la Via Nomentana.

Per aquesta raó, algunes relíquies de la tipologia estudiada s'associen a un moment anterior al concili de Trento.

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/B)

Les principals catacumbes al voltant de l'antiga ciutat de Roma

Catacumbes de Sant Calixt.- Una de les més grans i importants. Van ser el cementiri oficial de l'Església de Roma al segle III. Hi ha la Cripta dels Papes i la tomba de santa Cecília, amb nombrosos frescos i inscripcions.

Catacumbes de Domitil·la.- Entre les més extenses (uns 17 km). Destaquen per les pintures murals paleocristianes i la basílica subterrània dedicada als màrtirs Nereu i Aquil·leu.

Catacumbes de Priscil·la.- Famoses pels frescos molt antics, com una de les primeres representacions de la Mare de Déu amb el Nen. Són conegudes com la "Reina de les catacumbes".

Catacumbes de Santa Agnès.- Relacionades amb la màrtir Agnès. Es troben sota la basílica homònima i mostren diverses fases d'expansió entre els segles III i IV.

Catacumbes dels Sants Marcel·lí i Pere.- Complex molt gran amb nombroses cambres funeràries decorades. Inclou el mausoleu imperial d'Helena, mare de Constantí.

Les excavacions a Càller (Sardenya) a les dècades de 1610 i 1620

La presència de relíquies atribuïdes a sants, originàries de Càller, al sud de Sardenya, respon a la relació territorial de la Corona catalanoaragonesa des de la baixa edat mitjana quan, el papa Bonifaci VIII, va agrair el suport del rei Jaume II d'Aragó. El monarca, el 1323, va ocupar l'illa i, amb poc temps, va exercir-ne cert control; l'absolut domini no va arribar fins al segle XV.

La Guerra de Successió (1701-1714) va suposar la pèrdua i traspàs del territori a la dinastia de Savoia que formaria, progressivament, l'actual estat italià.

Els lligams culturals i religiosos

La relació dels territoris catalanoaragonesos, amb la segona illa més gran de la Mediterrània, va impregnar la majoria d'aspectes socioculturals de Sardenya. D'una banda, ja es compartia la religió catòlica; d'altra banda, la llengua catalana es va convertir en el vehicle lingüístic de les gestions oficials.

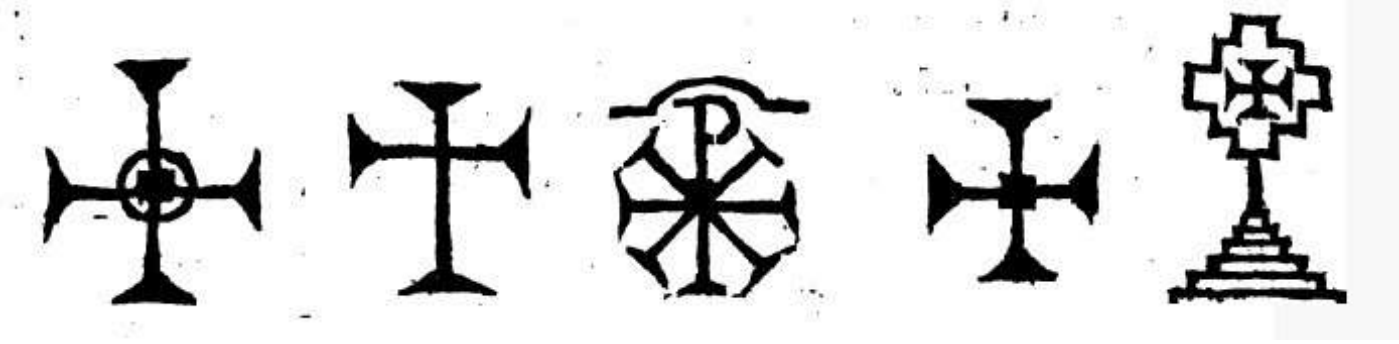
Més enllà d'aquests dos grans àmbits, la legislació va condicionar d'altres aspectes quotidians, vinculats als oficis i a l'intercanvi comercial. D'aquesta notable relació en resten mostres arquitectòniques de línies gòtiques amb gran semblança als grans edificis de les seus episcopals i palaus del Principat, així com –simbòlicament- es manté l'alguerès com a parla connectada al català.

Els 'sants' de Càller

Els inicis de les excavacions a l'església de Sant Sadurní de Càller se situen a la dècada de 1610, en un context de renovat interès per les relíquies dels primers màrtirs cristians de Sardenya. Les recerques, impulsades principalment per l'arquebisbe Francisco de Esquivel, pretenien localitzar les sepultures dels màrtirs i reforçar el prestigi religiós de la seu de Càller.

A partir de 1614 es van efectuar excavacions a l'entorn de l'antiga basílica de Sant Sadurní i de la seva necròpolis, on van aparèixer nombroses tombes, inscripcions i restes que es van interpretar com a testimonis dels primers cristians de l'illa.

Durant els anys següents i al llarg de la dècada de 1620, les excavacions i la identificació de relíquies continuaren. Les troballes de Sant Sadurní tingueren una gran repercussió religiosa i contribuïren al desenvolupament del culte als sants postridentins. Moltes de les restes van ser traslladades i venerades a Catalunya i Mallorca.

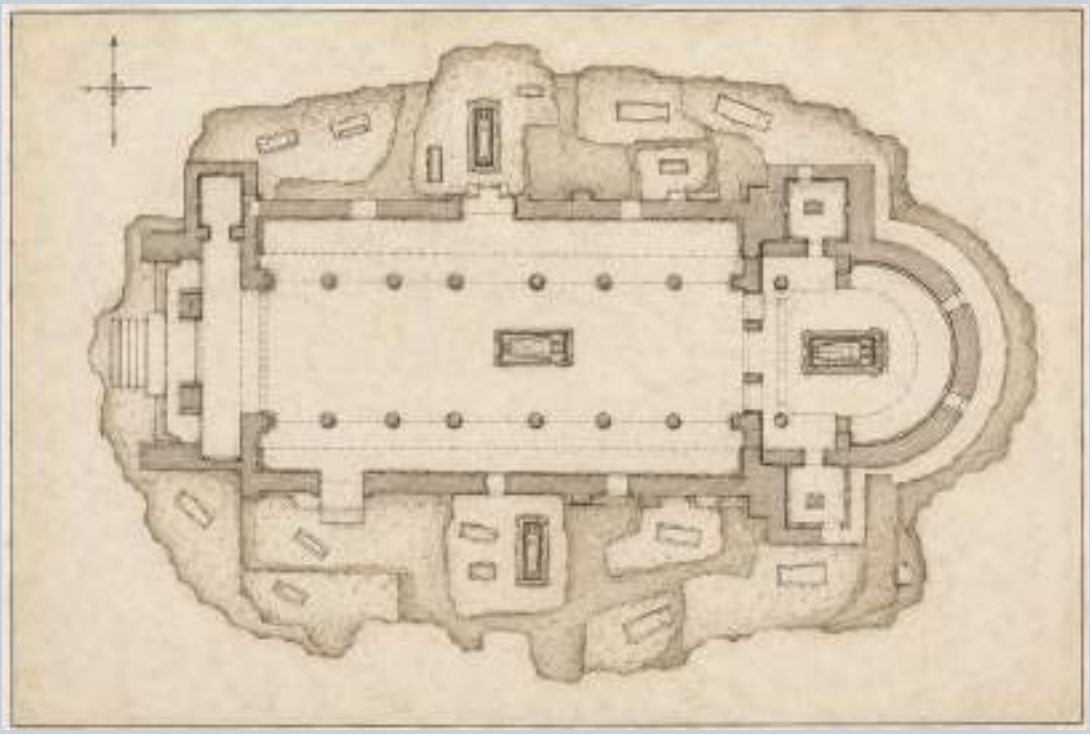

Diferents símbols associats a les restes trobades a Càller i venerades a Vilassar de Dalt

SANTS DESPRÉS DE TRENTO VENERATS A CATALUNYA (2/B)

CÀLLER

Recreació de les excavacions a la basílica de Sant Sadurní de Càller (Sardenya) a la segona meitat de la dècada de 1620

Fitxes del

CENTRE D'INTERPRETACIÓ

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

Records de les catacumbes de Roma

Anvers i revers d'una medalla de la catacumba de Sant Calixt

La visita a les catacumbes de Roma permetia obtenir un record de l'esdeveniment en forma d'un receptacle amb terra recollida a les diferents galeries. Aquest tipus de relíquies, que es podrien considerar de 'quarta classe', eren el corresponent testimoni de la presència personal en un lloc tan significat.

Les medalles, especialment les que van ser dedicades als papes Joan XXIII i Pau VI es van fer molt habituals. La cara frontal conté l'efígie del pontífex i a la cara posterior, en una bosseta transparent, hi ha alguns grans de la sorra atribuïda a les catacumbes.

FITXES DEL CENTRE D'INTERPRETACIÓ

Petit cofre metàlHic amb terra de la catacumba de Sant Calixt recollida el 23 de setembre de 1950 a la dreta de la 'Via Appia Antica'. Fotos de Xevi Vilaregut.

L'escriny que conté terra de la catacumba de Sant Calixt és una de les peces que es conserven al Centre d'Interpretació Reliquiae Sanctorum in Catalonia. Es tracta d'un petit cofre (8 cm de llargada x 4,5 d'amplada x 5 d'alçada màxima) que té forma de petita caixa o arqueta rectangular, més ampla que alta.

La part superior presenta una tapa bombada i corbada, semblant a una volta de mig cilindre. Al centre de la tapa sobresurt una peça semiesfèrica coronada per una creu. La caixa descansa sobre quatre potes curtes, lleugerament inclinades cap enfora.

En conjunt, combina formes geomètriques rectangulars i corbes, amb relleus ornamentals de formes vegetals i sinuoses a la tapa i als laterals.

La inscripció gravada a l'interior de la tapa indica la procedència de la pols que conté i que és protegida per un petit vidre:

"***Tierra catacumbas San Calixto – Roma. Año Santo 23-9-1950***".

Aquest text, en castellà, permet identificar el lloc i la data de la recollida de la terra de la catacumba. Pius XII va declarar, mitjançant la butlla *Jubilaeum Maximum*, que el 1950 seria declarat de jubileu, com cada vint-i-cinc anys.

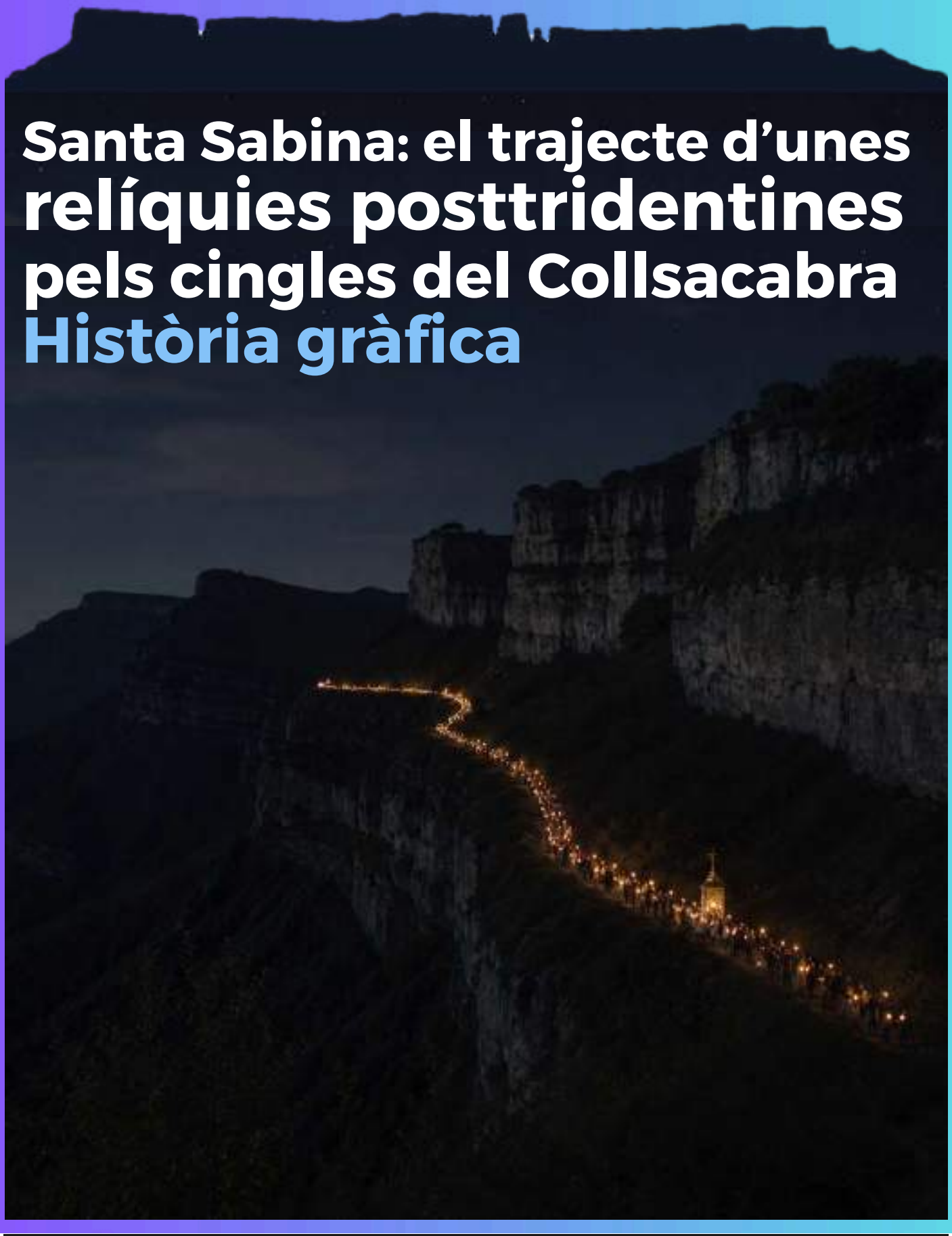
La finalitat d'aquesta distinció és el perdó dels pecats comesos pels fidels de l'Església catòlica que protagonitzin determinats rituals.

Santa Sabina: el trajecte d'unes relíquies posttridentines pels cingles del Collsacabra

Història gràfica

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

Les relíquies de santa Sabina, venerades a Olot, són un exemple de l'acolliment, en terres catalanes d'unes restes sacres sorgides de les catacumbes romanes.
El jesuïta Jacint Piquer va gestionar la recepció de les restes a finals de 1666 o principis de 1667. El 18 de gener se signava l'autèntica que certificava l'origen de les relíquies.
El transport per mar va acabar amb l'acte solemne de donació de les relíquies, Aquest gest es va fer al port de Barcelona, el 9 de desembre de 1667.

El recorregut de les relíquies de santa Sabina des de Barcelona fins a Olot és conegut gràcies a un manuscrit d'Esteve Maure, ciutadà honrat de Barcelona, resident a Olot i comissionat, entre d'altres, pel Consell de la Universitat d'Olot per organitzar el trasllat de les restes de santa Sabina de Barcelona a Olot. El document estava en possessió de la família vigatana d'Antoni Espona, que va cedir-lo a l'olotina Confraria de Santa Sabina. L'escriptor i historiador Josep Saderra i Mata (1850–1924) en va recollir i transcriure el text que, primerament, es va publicar a *La Veu de Montserrat* i en una monografia impresa l'any 1885 per la Impremta i Llibreria de Joan Bonet. Se'n va fer una segona edició l'any 1950 en un volum de la biblioteca olotina per la Impremta Aubert (Les citacions del manuscrit respecte l'ortografia original).

9 de desembre de 1667

A Barcelona es va celebrar l'acte solemne de donació de les relíquies. Hi van assistir el vicari general Pere Màrtir Febrer, el P. Jacint Piquer, els comissionats d'Olot i els representants de Barcelona. Les restes anaven en una caixa de fusta dins de la qual hi havia una altra caixa de fusta coberta amb un drap de seda vermella, lligada amb un cordó primet i tancada amb clau. Al damunt, hi havia la corresponent autèntica. Un cop oberta la caixeta, es van poder veure diversos ossos i una ampolleta de sang. Piquer es va guardar una relíquia insigne i la resta la donà a Olot per a la seva veneració a l'església de Sant Esteve.

12 de desembre de 1667

Sortida de Barcelona, més enllà de les muralles, pel Portal de l'Àngel. El trajecte va continuar fins al Junyent (Granollers) al peu del camí ral que anava a Vic tot resseguint el curs del riu Congost, aigua amunt.

13 de desembre de 1667

"[...] partírem y passant per Tona lloc cerca de Vich una lleugua, vingué tanta gent per adorar la Santa que fou forsós starhi un bon rato, després quant forem passats lo Coll de Maya [Malla] trobarem lo [...] los quals vingueren arecebir la Sta. Y nos donaren refresch. Y després nos acompanyaren afins al hostal den Gelabert en Vich ahont ferem nit" [...] Després de esser arribats en Vich passà la veu que portàvem un Cos Sant y nosaltres lo posarem en un altaret lo qual havien fet ja en lo hostal perquè sabian la vinguda y posat allí vingueren molta gent de Vich per veure la Sta., però no veren sinó la caxa per star segellada. Tota exa nit feu un vent tant fort à Vich que moltes ocasions no me tania per segur à la Casa per ser una cosa nunca vista, que aperexia sen tenia de aportar lo hostal".

14 de desembre de 1667

"Lo dematí un poc antes de las tres hores determinarem de partir perquè eram en los dos dias mes xichs de tot lo any [...] y determinats partiren, u lo primer que isque fora del hostal à cavall fou jo, y los altres companys me deyan que no isqués que lo vent men portaria [...]".

[...] *fou cosa meravellosa que depromta que lo Rnt. Antoni Marunys fou à cavall, que portava à la Gloriosa Sta., y comesarem de marxar, cessà lo vent per lo camí ahont nosaltres passarem y sentiam las grans bufades cerca de nosaltres [...] aquelx dia ferem la dinada al Cap del Grau al hostal* [...]".

Abans d'arribar a l'hostal ja els va rebre gent d'Olot amb trets d'escopeteria. L'Hostal del Grau és una masia de Rupit i Pruit que havia fet aquesta funció i que es trobava prop del camí ral i al punt d'inici del Grau i de les Marrades del Grau cap a Olot, un dels trams amb més dificultat de tot el camí:

"[...] *ferem la dinada al Grau y tot lo temps que stiguerem allí, stigué la Santa al cap de la taula ab llums* [...]."

Allà es van produir algunes curacions miraculoses atribuïdes a la santa.

"*Quant baxarem lo Grau los de nostra companyia comensarem à tirar las armes y los de la plana de Ambàs respongueren, y essent baxats à la plana, ja sentirem tocar atrillo, en St. Estebe de Bas* [...]"

En tot el recorregut, els va rebre moltes persones amb mostres de devoció, que creuava els camps corrent per venerar les reliquies...

"[...] *de ex modo arribant sempre molta gent arribarem en lo lloc de las Presas, y depromta tocaren atrillo y ab gran processó vingueren a recebir la Santa y lo un dels sacerdots vestit ab capa pluvial prengué lo Cos de la Gloriosa Santa y la portaren afins la capella de St. Sebastià ab processó* [...]"

Un centenar d'homes olotins van rebre la comitiva amb trets de salves.

"[...] *quan forem en lo cap del bosch, ja ne axiren de altres fent lo mateix y de ex modo arribarem en la Capella de St. Roch exint per tot lo camí molta gent pera recebir la Santa y tirant contínuament. Arribats en la Capella de St. Roch posaren allí en lo altaria caxa de la Gloriosa Sta. aguardant que la processó la vingues à cercar* [...] *y dic que essent la caxa de la Gloriosa Sta. En lo altar de St. Roch, anava tothom adorar-la* [...]".

En aquell lloc va esdevenir la curació d'una dona bòrnia.

"Tornant à la processó comensà à marxar tot devant las desenes de donsellas y despres los Pares Caputxins y despres los del Carme, y consecutivament part dels Sacerdots ab la Sta. era bellesa veure tot lo camí tanta gent que eren plens tots los camins, y los mosqueters devant fent salves, entrant en la vila passà la processó per lo Portal de St. Rafel y tot dret carrer amunt y passà per devant de casa Mossen Joan Bassols y tot dret à la plassa, y entrant la Sta. à la plassa se feu un altre salve de scopetadas molt gran y rodant la plassa feu lo mateix camí que fa la processó del número de nostra Sra. del Roser cada primer diumenge de mes, tirant contínuament afins que fou en Sant Esteve; y posant lo Cos St. Dins lo altar major cantaren algun motet ab gran llumináría a tots los altars que era gran cosa, y despres de aver cantat tancaren la caxa dins lo armari de la plata".

COBLAS EN HONOR DE LA GLORI-

OSA SANTA SABINA, VIUDA, Y MARTIR; LO COS S. DE LA QUAL ESTA ab molta veneració, en la Iglesia Parroquial de la Vila de Olot.

PUix de Romana Olaïnà
ab gran goig fou enaltadas
fins la nostra Advocada,
Gloriosa Santa SABINA.
Lo Solar molt conegue
de Roma fou natural,
pero en tot ones principal
vos ha fet nostra virtut.
Lo nom en Vos ha trobada
de perfecció una mina, &c.
Ab un Cavaller Roma
vos casaren sen Donzella,
y foreu mes maravella,
que quantas Roma admirà,
de tots ora Celebrada
la bellesa peregrina, &c.
Despres de pochs anys casada,
vos llevà Deu vostre Espos,
perque així pompsos Vos
servis o mes retirada:
De lo que es Mon oblidada,
vivint com à Serafina, &c.
En Serafis, en Serafi
trobareu cascus abraçà,
quant à Christo vos declarà,
y en la Ley vos instruhi.
Rebareu enamorada
de tant Celestial Doctrina, &c.
Sabèns lo Tirà infel,
que Vos ereu Christiana,
ab una Espasa inhumana
feres ponar vos obeir al Cel.
Vostra Sanch fonch derramada
ab la voluntat molt fina, &c.
A vostre Cos sepulturen
tancat en un marmol b'anch,
y ab una Ampolla de Sanch,
la Espasa ab q̃ vos degollaren.
Aixi foreu vos trobada,
com à joya Christiana, &c.
Per ser Vos nostra Patrona
vinguereu de Roma à Olot,
y agradis lo Poble tot,
de vostre favor blasona:
Reliane la Vila adorada
de una prenda tant Divina, &c.
Ja esta terra experimenta
mres Miracles cada dia,
puix que tota malaltia
ab vostra virtus se allanta:
La salut es aumentada,
del Cel ab tal medicina, &c.
Un motibando, no cullir,
un caygut de un Hoch molt alt,
no rebè dany en lo salt,
y ningu resta ferit:
Pereu: foreu vos cridada,
com à amorosa pròtina, &c.
Si implorèm vostres favors
en esta insigne capella,
may nos fallarèm en ella
remeys à nostros dolors.
La alegria es alcançada,
per Vos Deu nos illumina, &c.
Puix vostra virtut sagrada,
per al Cel nos encamina, &c.

℣. Ora pro nobis S. Sabina martir
℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi. ORE-mus.

Deus qui inter cætera potentiæ tuæ miracula etiam in sexu fragili victor Martyrii contulisti: fac quæsumus ut qui B. Sabinæ Martyris tuæ natalitia colimus per ejus ad te exemple gradiamur, &c.

OLOT: Per Joseph Rovira Estampér, y Llibreter, al carrér Major.

GOIGS DE LA GLORIOSA SANTA SABINA, MÁRTIR,

La festa de la qual se celebra en lo dia 29 de agost.

Ja que la gracia divina
en vos brillá grandiosa:
Protegiunos amorosa
mártir de Cristo Sabina.

Il·lústre y noble romana
ab lo rich Valentí unida,
per Seráfia convertida
foreu á la ley cristiana,
l'idolátrica sentina
aborrint molt pressurosa.

Imitabau las virtuts
de vostre santa criada;
viuda vivint recatada,
y amparant als desvalguts,
vostre cor era una mina
de caritat abundosa.

Més quant la casta donzella
Seráfia sufrí l'e martiri,
vos ab cristiá delirí
may os separáreu d'ella;
son cos recollireu fins
donantli tomba piadosa.
Al jutge que 'us reprenia
valerosa contestaut,
sa crueltat reprobant
y su necedat impia,
líreu de santa doctrina
confessió generosa.

Lliure os deixá lo Pretor
respectant vostra noblesa,
y aterrat per l'e enteresa
de vostre heróich valor;
vos per nou combat lladina
os preparáreu ansiosa.

No tardá aquest en venir,
y presentada al pretori,
un llarch interrogatori
vos fés Elpidi sufrir,
que vos invicta heroina
supertáreu animosa.

Veyent la vostra constancia,
creyent que res lograria,
y vostra fe venceria
su feresa y arrogancia,
degollarvos determina
fet un furia horrorosa.

La espasa de cruel latxi
lo cap mólt prest os llevá,
y vostra anima volá,
encesa com serafi,
al cel, de la ma divina
á rebrer corona hermosa.

Las vostras reliquias santas,
part en Roma venerades,
y part á Olot regalades,
obran maravellas tantas,
que los malalts la piscina
en éllas troban famosa.

En lo temps de sequedat
la pluja al poble alcansau,
de pedra 'ls sembrats guardau,
y de peste es deslliurat
aquell que, ab fe peregrina,
vos reclama ab vnu piadosa.

Puig de favors oficina
sóu, oh Santa generosa:
Protegiunos amorosa
mártir de Cristo Sabina.

℣ *Ora pro nobis beata Sabina:* *Ut digni efficiamur promissionibus Christi.*

OREMUS.

Deus, qui inter cætera potentiæ tuæ miracula, etiam in sexu fragili victoriam martyrii contulisti: concede propitius, ut qui beatæ Sabinæ Martyris tuæ natalitia colimus, per ejus ad te exempla gradiamur. Per Christum Dominum nostrum, Amen. P. P.

San Gervasi: Imp. de Torres, carrér de S. Eusebi, num. 6.

COBLES A HONOR I ALABANÇA DE LA GLORIOSA SANTA SABINA, MÀRTIR

el Cos Sant de la qual, es venera, amb molta devoció, en l'església parroquial de Sant Esteve de la ciutat d'Olot, Bisbat de Girona

Ja que per suprem amor,
sou nostra prenda Divina:
Aconseguiu-nos, oh Sabina,
en la fe vostre valor.

Mirant el Diví autor
que'l vostre cor no reposa,
desitjant molt ansiosa,
fer nos amar, i favor;
per donar prova major
per nostra guia us destina: &

En ocasió impensada,
quan ningú esperava tant,
vós estàveu preparant
entre nosaltres morada;
i aquell Diví Senyor
el vostre desti termina: &

Dins la Roma molt felic
fou trobat el vostre Cos,
com a triomf diríxos
i gran glòria d'aquest país;
donc tant preciós tresor
no pot estar en sa mina: &

Si portada a Barcelona
fóreu Vós per mà sagrada,
d'aquesta us mirem entregada
a nosaltres per Patrona;
amb que's veu més el primor
de prenda tan peregrina: &

Aquell any molt celebrat,
mil sis cents setanta-set
vostre Cos amb goig complert
a Olot fou traslladat;
i la que pel nostre honor,
volguéreu ser Olotina: &

Una ampolla de sang vostra,
el Cap i principals ossos,
sun d'Olot tresors formosos,
que molt alegre demostra;
perquè en ells mira l'amor
que incessantment l'encamina: &

Quan a aquest terme arribàreu,
trencant l'ampolla l'amor,
per la nostra dilxe maior
la vostre sang derramàreu;
i si vivia pel Senyor
morta per tots la doneu fina: &

Si en un escondit Moisès
trobà sa llum Israel,
aquest Poble en vós com ell,
experimenta tals mercès;
puix vostre oculi resplandor
ara aquesta Vila il·lumina: &

Un molt paralitical,
veure-us arribar volia,
però moure no podia
a son cos debilitat;
més cridant-vos amb amor
trobà al punt la medicina: &

Amb tota especialitat
el sord vostre amor captiva,
quan us invoca amb fe viva,
puix sempre l'haveu curat;
aplicant-se amb viu fervor
el coll que amb Vós confina: &

De sequedats, pedregada,
i totes necessitats,
molt prest reben remedials
perquè Vós sou invocada;
doncs sabem que en tot clamor
vostre amor ens apadrina: &

TORNADA

Puix que Joia cristalina
fóreu Vós del Redemptor;
Aconseguiu-nos, o Sabina
en la fe vostre valor.

℣. *Difusa est gratia in labiis tuis.* ℟. *Propterea benedixit te Deus in aeternum.*

OREMUS

Deus, qui inter cetera potentiae tuae miracula, etiam in sexu fragili victoriam martirii contulisti: concede propitius, ut qui Beatae Sabinae Martiris tuae natalitia colimus, per ejus ad te exempla gradiamur. Per Dominum nostrum... ℟. *Amen.*

COBLES

i alabança

SANTA

màrtir, el cos
es venera
en l'església parroquial
d'OLOT

EN HONOR

de la gloriosa

SABINA

de la qual
amb molta devoció,
de SANT ESTEVE
Bisbat de Girona

Ja que per excels favor
sou nostra prenda divina,
alcanseu-nos, oh Sabina,
en la fe vostre valor.

Sots el cruel Dioclecià
sofrireu cruent martiri;
de Ciriaca'l cementiri
vostre cos segles guardà;
més un tant preuat tresor
no pot restar en sa mina. &

Volent Déu Nostre Senyor
que vostre cor no reposa
guix desitjàveu ansiosa
ser nostre amparo i favor
per satisfer vostre amor
per nostra guia us destina. &

En ocasió impensada,
quan ningú esperava tant,
us estàveu preparant
entre nosaltres estada;
i l'etern Déu i Senyor
el vostre desti termina. &

Des de Roma a Barcelona
vos portà una mà sagrada
i allà'ns fóreu entregada
per ésser nostra Patrona;
rebuda amb filial amor
ver Olot se us encamina. &

Aquell any tan celebrat
mil sis cents seixanta set
vostre cos amb goig complet
a Olot fou transportat,
i ho que per nostre honor
volguéreu ser olotina. &

Una ampolla de sang vostra,
el cap i principals ossos
son d'Olot tresors formosos
que amb gran goig a tothom [mostra;
perquè son el resplendor
amb que'l Cel ens illumina. &

Quan a est terme arribàreu
rompent l'ampolla l'amor
per nostra dita major
la vostra sang derramàreu
i si viva pel Senyor,
morta per tots la dau fina. &

Un devot, adolorit,
veure-us arribar volia
però, el pobre no podia
ni tan sols moure's del llit;
va invocar-vos amb fervor
i trobà en Vós medicina. &

Altres fets van admirar
Olot, a vostra vinguda,
demostrant clara l'ajuda
que de Vós hem d'esperar;
per ço en llurs mals i dolors
tothom a Vós s'encamina. &

Però d'un modo especial
el sord vostre cor captiva;
i si us invoca amb fe viva
doneu remei a son mal,
aplicant-se amb viu fervor
el coté que amb Vós confina. &

En aixuts i pedregada
i en totes necessitats
molt prest estem remeiats
si en elles sou invocada;
puis sabem que en tot clamor
vostre amor ens apadrina. &

TORNADA

Ja que per excels favor
sou d'Olot prenda divina,
alcanseu-nos, oh Sabina
en la fe vostre valor.

℣. *Difusa est gratia in labiis tuis.* ℟. *Proterea benedixit te deus in aeternum.*

OREMUS

Deus qui inter cetera potentia, etiam in sexu fragili victoriam martirii contulisti: concede propitius, ut qui Beatæ Sabinæ martiris tuæ natalicia colimus per ejus ad te exempla gradiamur. Per Dominum nostrum etc., etc. ℟. *Amen.*

«BUTLLETÍ DE LA COMARCA OLOTINA» Nº 18

OLOT: IMPRENTA BONET, 1901

Relíquies al territori: el MARESME (2)

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME (2)

Redacció.- Les relíquies de sants venerades a la comarca del Maresme són, més aviat, particulars. Aquesta afirmació no vol contradir el pes de la devoció a les restes de santa Juliana i santa Semproniana (Mataró), als nombrosos Sants Màrtirs (Vilassar de Dalt) i als sants Iscle i Victòria que han representat i representen en el conjunt de la comarca. En podeu llegir els articles corresponents a: https://reliquiaesanctorumincatalonia.cat

Vegeu:

"Santa Florentina a Canet de Mar", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia,* n. 4, febrer-març, 2021, p. 11-16

"Iscle i Victòria, relíquies cordoveses a Catalunya", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 9, novembre-desembre de 2021, p. 42-44

Arenys de Mar. "El cos de santa Amància", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 9, novembre-desembre 2021, p. 45-47

Calella: "La devoció catalana a les relíquies dels sants màrtirs Julita i Quirze", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 12, p. 46-48

"Les relíquies de les 'Santes' de Mataró", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 7, juliol-agost 2021, p. 13-17

"Els Sants Màrtirs de Vilassar de Dalt: quatre segles de devoció", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia,* n. 22, abril de 2024, p. 14-17

Les veracreu també formaven part, com en qualsevol parròquia, de les peces d'orfebreria amb relíquia, especialment destinades a combatre les tempestes i pedregades des del comunidor.
Vegeu, també, l'estudi de Joaquim Graupera sobre les veracreus del Maresme:

"Relíquies al territori: el Maresme (1), *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 28, març de 2026, p. 10

Finalment, no cal oblidar l'article d'Héctor López sobre sant Felicià, màrtir postridentí de Mataró:

"Les relíquies de sant Felicià: del convent dels caputxins a l'església de Santa Maria de Mataró (1770-1940)", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, gener-febrer de 2023, n. 16 - 21

Caldes d'Estrac

Els feligresos de l'església parroquial de Santa Maria de Caldes d'Estrac, antigament reconeguda amb l'advocació de la Mare de Déu del Remei, veneraven els sants màrtirs Vicens, Feliu i Constant. Els seus noms, tot i ser habituals d'altres sants ben coneguts, sembla que s'havien assignat a unes relíquies amb procedència romana, segurament de les catacumbes o cementiris paleocristians.

Sant Joan de Vilassar de Mar

La Parròquia de Sant Joan de Vilassar de Mar, inicialment anomenada de Baix, venerava les relíquies dels sants Innocenci, Reparat, Mansuet i santa Especiosa. Aquestes relíquies, segons Pau Vinyolas(*), s'ha cregut que havien estat extretes de les que es van dipositar a la parròquia de Sant Genís de Vilassar de Dalt.
Com va passar en diferents municipis marítims, cal distingir els que es van desenvolupar a partir de les parròquies situades en lloc apartat de la costa (per protegir-se de la pirateria) dels que, posteriorment, van créixer arran de mar. Les primeres encara s'anomenen "de Dalt" o "de Munt" mentre que les altres han afegit la denominació "de Mar". En qualsevol cas, cal considerar que, a diferència de l'actualitat, els nuclis situats terra endins van prosperar inicialment gràcies a la defensa natural de l'atac dels vaixells pirates.

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME (2)

L'esmentat Vinyoles va recollir els trets principals dels sants del *vilassar* marítim: "[...] *foren extretes de Roma, i donades pel Sr. Bisbe de Porto, Cardenal i Vicari General del Papa, a Fra Francesc de Sant Maties, Carmelita Descalç, el dia 16 de setembre de 1757, i aquest Fra va fer-ne donació a la Capella de Sant Joan Baptista* [...]". Malgrat aquesta clara distinció, la confusió entre les relíquies dels dos *Vilassars*, es va complicar a partir de les anomenades *relíquies de ca l'Alsina*, família coneguda per *Mir* o *Mi*, que s'ocupava d'una capella a Vilassar de Mar.

Segon l'autor esmentat, aquests testimonis sacres es trobaven en un senzill reliquiari d'estil barroc: "Aquest Reliquiari té dues cares, en una de les quals, o sigui, a l'anvers o a la cara del davant, hi ha un os blanc, d'uns quatre centímetres de llarg per tres centímetres d'ample, el qual os, que resta molt ben conservat, porta al mig d'ell una llegenda que diu: «S. Martirs. d. Vilasar»". En aquest continent, calia distingir diverses restes: "D'igual característica que aquest os primer, son dos ossos mes que hi ha a cada costat seu, un deis quals ossos té també, si fa o no fa, la mateixa alçada, tenint l'altre os restant uns dos centímetres i mig aproximadament". De l'acurada descripció, cal indicar la següent referència: "Al revers o al darrere d'aquest Reliquiari, s'hi veu una estampeta de Santa Elena,' voltada de vuit petits cercles, cadascun deis quals conté una particula, amb una llegenda que la rodeja, i que porta el seu nom respectiu. Aquests noms son els de Sant Víctor Màrtir, Sant Juvenal, Santa Teresa Verge (té la llegenda molt borrosa), Agnus Dei (hi falta), Sant Victorí màrtir, Sant Román màrtir, Pedra del Camp Damascé i Pedra del Mont labor La partícula de l'Agnus Dei hi falta, per haver caigut anys enrere aquest Reliquiari, i haver-se perdut sens dubte aleshores aquesta partícula".

(*) Vinyolas, Pau. "Textos recuperats. Les relíquies dels Sants Màrtirs de Vilassar de Mar". *Singladures: Revista d'història i patrimoni cultural de Vilassar de Mar i el Maresme*, n. 16, 1993, p. 25-27

GOIGS EN ALABANZA

DELS QUATRE GLORIOSOS MARTYRS

SANT INNOCENCI, SANT REPARAT, SANT MANUEL, Y SANTA ESPECIOSA,

Goigs de les relíquies de Sant Joan de Vilassar de Mar

Els goigs de 1781, dedicats als Sants Màrtirs de Vilassar de Mar, indiquen que eren invocats contra els atacs per mar. També esmenten que se'ls dedicava la festa l'endemà de la diada de Sant Joan Baptista.

Sant Andreu de Llavaneres

Fortià Solà, a la monografia històrica de la parròquia de Sant Andreu, esmentava que se celebrava la Festa de les relíquies el segon dia de Festa major: "Figuren aquestes en dues urnes col·locades en la credença de l'altar major, les quals aquest dia són descobertes. Algunes d'aquestes sagrades ossamentes, per raó del tamany, es poden considerar insignes, i pertanyen als gloriosos màrtirs de la fe de Crist Prisc, Pacífic, Beneta, Càndida, Genuina, Modesta i Clemència". Sense

precisar, l'autor indica que les restes dels màrtirs ja devien ser al temple l'any 1692 quan es fan les fornícules del retaule per col·locar-hi les arquetes. Afegeix, en canvi, una dada d'interès:

"La visita del bisbe Bernat Ximénez, del 6 de juliol del 1726, cita aquestes Relíquies, i dóna a la seva administració el lloc preferent després de les confraries. Ja en el segle XVIII, que la devoció a les Santes Relíquies fa la més bella florida, els administradors tenen bandera pròpia per a les processons i grans diades"; i afegia: "Té la festa de les Relíquies la mateixa solemnitat litúrgica que la de Sant Andreu, i la missa cantada va seguida de processó i cant dels goigs".(*)

(*) Solà, Fortià. Sant *Andreu de Llavaneres: monografia històrica de la Parròquia en el primer centenari de la benedicció del temple actual (1836-1936).* Mataró: Caixa d'Estalvis de Mataró, 1968, p. 93

Sant Jaume de Sant Pol de Mar

El temple parroquial de Sant Jaume de Sant Pol de Mar conservava una relíquia de santa Victòria. Les dades permeten interpretar que es tractava d'una part de les restes de la santa cordovesa que s'havien traslladat com a botí després de l'expedició catalana de 1010 a terres al sud peninsular dirigides per Ramon Borrell de Barcelona i Ermengol I d'Urgell. Les restes van viatjar fins a terres de Breda i Vidreres on han rebut solemne veneració. La celebració tradicional a Sant Pol, el 17 de novembre, coincideix amb la de la santa andalusa juntament amb la del seu germà Iscle. Les referències indiquen que el religiós, fill de Sant Pol i canonge de la seu de Barcelona, va fer donació als regidors del consistori de la seva població natalícia, el 18 de maig de 1730, de tan preuada relíquia.

GOIGS EN ALABANSA DE SANTA VICTORIA MARTYR,
ques cantan en la Iglesia de Sant Pol de Mar, Bisbàt de Gerona,
en la qual desde el mes de Maig del any 1730. se veneran
sas Sagradas, è Insignes Reliquias.

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME (2)

GOIGS EN ALABANÇA DE SANTA VICTORIA MÁRTIR

que's canten en l'Església de la vila de Sant Pol de Mar, Bisbat de Girona, en la qual des de'l mes de Maig de l'any 1730, se veneren ses sagrades y insignes Reliquies.

SA FESTA ALS 17 DE NOVEMBRE

Puig troiu plaça assentada
en lo Exército del Senyor;
donau nos vostre favor,
Victoria, màrtir sagrada.
Espanya el ser natural
vos doná, y Còdova unida,
lo sant Baptisme la vida
en lo ser espiritual;
y ja en Crist regenerada,
fuig dels cristians lo temor, etc.
Tant quan creixeu en edat,
creix vostre pit generós
per defensar animós
la Fé, que haveu professat;
la Llei Gentil pertorbada
resta per vostre valor.
Quan Dion, presidest, sabé
que éreu tan fins cristiana,
que adoréu sos ídols mans,
renegant la santa fé;
respongués ufanada:
sols adoro al Redemptor, etc.
Amb afalacs, presa Dion,
(com vos sou dosa) y promeses
lograr aun fé; y ses empreses
en vos, de poch profit son;
perquè estau enamorada
ja del sant Diví Tresor, etc.
Veieu al abominau sos Deus,
y los medis usats segurs,
dar-vos vuqueta elegeix
sota los plantes dels peus;
la sentencia pronulgada
se executa amb gran rigor, etc.
En presó subsegientment
sense sustent vos deixaren,
y en ella vos visitaren
quatre Angels amb aliment;
d'ella fóreu acomodada,
augmentant vostre vigor, etc.
Lo President, fet un foll,
vos feu llensar, per morir,
al riu de Guadalquivir,
amb una gran pedra al coll;
dels Angels fóreu librada,
y vereu al Salvador, etc.
En una roda després,
amb foch hair, vos feu lligar,
perque rodant, fos avar
lo martiri, durant més;
la flama restá apagada
amb vostre foch, que's major, etc.
Eixida amb palma del foch
vos tallen llengua y mamelles;
y promptament isen de ellas
fonts de llet, en lloc de sang;
de la vida aixis privada,
dau l'esperit al Creador, etc.
En l'Església de Sant Pol
haveu volgut allotjar-vos
per poder incorporar vos
amb Jaume d'Hapanya Sol;
perquè amb est Sant aliada
guardeu est poble millor, etc.
Ja que ses dones peixu
del Baptisme amb los filats,
los pescadors afectats
tingan pesquera fassau;
perque de nou festejada
siau amb major amor, etc.
D'esta Vila ala devota fills,
que vos tenan en memoria,
tenint sols a vos, Victoria,
no faltará en tots perills;
esta mar queda guardada
amb vos del moro traidor, etc.

TORNADA

Beloca amb sang ennoblada,
del Supreu Emperador,
donau nos vostre favor,
Victoria, màrtir sagrada.

℣ *Diffusa est gratia in labiis tuis.* ℟ *Propterea benedixit te Deus in æternum.*

OREMUS

Deus, qui inter cætera potentiæ tuæ miracula, etiam in sexu fragili victoriam Martyrii convulsisti: concede propitius: ut qui Beatæ Victoriæ tuæ natalitia colimus, per ejus ad te exempla gradiamur: Per Dominum, etc.

Reimpresa en 1902 en l'imprenta H. Abadal, Mataró, d'un exemplar de l'edició estampada a Barcelona per En Jaume Surià, carrer de la Palla, a mitjans del segle XVIII, conservat fins sustà a l'Església parroquial de Sant Jaume de Sant Pol de Mar: estampant-se la present edició a exclusament de la gloriosa Màrtir, protectora de la gent de mar, a despeses de Mossèn Andreu Puig, Capellà-tinent de dita Parroquia de la vila de Sant Pol des de l'any 1895.—R.

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME (2)

La carta que el canonge va adreçar als seus veïns cinc dies abans, destacava la naturalesa de l'obsequi i com devia tractar-se:

"**Carta que dirigí al Municipi de St. Pol lo Rvt. Canonge de la Seo de Barcelona D. Joseph Ramon, al fer á nostra Parroquia lo present de la insigne Relliquia de Sta. Victoria, de la cual ha fet mérit".**

Honorables Senyors Regidors: Joan Roure y Brés donador de la present, posará en má de Vms. un Reliquiari ab una Reliquia Insigne de una Canyella de una Cama de la Gloriosa Martyr Santa Victoria que no dubto los agradará, y pendrán de est son Servidor una bona voluntat, y que Vms. procurarán ab tot affecte y Devoció ferla col-locar en eixa Iglesia de St. Jaume de St. Pol, en la part de dita Iglesia á Vms. ben vista, que no sie part umida, ni pugue sentir olor bó ni mal, perque faria tornar lo or tot negre, que faria fastich á tots lo dit Reliquiari: y procurarán també advertir no tocar ni menejar lo dit Reliquiari ab las mans, sinó ab la tovallola que va cuberta sempre, perque lo or se pugue sustentar y mantenir ab tot lustre: que altrement ab la sola má sen aniria tot lo or, y lo dit Reliquiari faria molt mala figura. Vajen també ab tot cuydado que no se rompe vidre algún, que costaria diners, y lo enfado seria major que lo cost, perque aqui no se podria donar providencia á tal desgracia, sinó en Barcelona.

A 17 de Novembre se fá tots anys la festa de dita Gloriosa Santa, que es en ocasió que Vms. poden tenir tots los fruyts de la terra ben conduits en sas casas salvos, y segurs, que de assó y demes procurarla festejar li podrán donar moltas, y cumplidas gracias.

Lo die que la col-locarán en dita Iglesia podrán fer sie en die de Festa de precepte, perque tot lo Poble pugue anar y assistir al Divino Offici per encomenarse á Deu Nostre Srá, Maria Santisima, y á, dita Gloriosa Sta. que es molt poderosa en totas necessitats, y ab eix tan poderós medi, tenint ferma fé alcansarán tot lo que voldrán, principalment prenentla per Patrona, y tenintla sempre ab tota Devoció y Veneració, que no sols los guardará totas las cullitas, sino també los guardará de Moros, y los donará sort y ventura en lo mar; y en lo altre los alcansará la Gloria.

Deu á Vms. guarde molts anys y los done acert en tota cosa.

Barcelona Maig 13 de 1730.

El document conservat estava acompanyat del següent text, signat pel mateix canonge:

"Srs. meus: en atenció que me consta clarament la molta y gran devoció que aqueix tan devot, y Catholich Poble té entre altres á tots los Sants de eixa Santa Iglesia, y Principalment á la Purissima y Soberana Reyna del Roser, y en particular totas las Sras. de dit Poble per tenir son lloch y assiento devant la Capella de dita Soberana é inmaculada Reyna del Roser, per quals rahons y motius apár fora de conveniencia veurer de poder col-locar la dita Sta. é insigne Reliquia, en algun ninxo, ó pastera de la dita Capella del Roser; á fi de que quant las ditas Sras. y demes vullan presentar sas devotas suplicas á Maria Santissima, sens mourerse de sos puestos, puguen al mateix temps suplicar á dita Sta. Victoria los vulle fer gracia de acompañar las refferidas suplicas devant la dita Purissima Reyna: y quant lo refferit no tingue lloch molt bó, y decent per esser Reliquia Insigne, se deurá col-locar en lo altar major; ó bé tenirla ab la mateixa caixa que va conduida, en la Sagristia, ó en lo lloch mes decent y segur que hi hage.

Lo Illm. Sr. Bisbe de Barcelona lo dia 30 de Abril de 1730, concedí á tots los Catholichs 40 dias de perdó dient un Pare Nostre y una Ave María devant dita Sta. Reliquia.

Lo mencionat donador posará en má de Vms. una

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME (2)

caixeta pintada de color jaspeat fora, y dins ab son pany y clau, que dins de ella vá la Insigne Sta. Reliquia de dita Gloriosa Martyr Sta. Victoria abrigada ab una tovallola blanca, y vá tambe un tros de tela blanca molt usada, per poder limpiar, y traurer la pols dels vidres del Reliquiari de la dita Sta. sens apretar la má, per no fer perdre lo llustre als dits vidres, ni tampoch posarlos á la contingencia de romprerlos.

Trobarán tambe Vms. dins la dita caixeta una capseta pintada del dit color jaspeat dins la qual vá la authentica de Roma y demes despaigs de las Curias de Barcelona, Gerona y Tarragona junt ab la dita Sta. Reliquia; la qual authentica y despaigs deurán ben conduir en lo Arxiu de eixa Iglesia, ó bé en lo Arxiu de la Parroquial, perque no se perden, y perque quant vagen á Visitar eixa Iglesia los puguen trobar y ensenyar al Sr. Visitador, que los voldrá y deurá veurer tots, y calendarlos en lo acte de la Visita; y la dita caixeta ab la Sta. Reliquia si los apar poderla conduir bé en un, ó altre puesto de la Sagristia de eixa Iglesia, cas hi hage lloch capás y decent, que la Sta. Reliquia y los dits vidres no puguen rebrer dany algun, lo que podrán mirar y consultar ab lo Sr. Rector advertint, que assó ha de esser en cas no la vullen, ó no puguen col·locar en algun dels altars de eixa Iglesia la podrán posar en dita Sagristia. Consultada en primer lloch, la cosa ab lo dit Sr. Rector, que ab son consentiment y beneplacit podrán posar tota cosa en obra, com millor los apareixerá convenir per lo major servey de Deu Ntre. Sr. y culto de dita Gloriosa Sta., y nó altrament.

Las indulgencias concedidas á la Sta. Reliquia son las següents: P. Mola de Barcelona ja antes dita, per lo Ilm. Sr. D. Bernat Ximenes de Cascante Bisbe de Barcelona que foren concedits 40 dias de Indulgencia á tots los devots christians que visitarían la dita Sta. Reliquia dient un Pare Nostre y una Ave Maria, als 30 Abril de 1730.

A 25 de dits mes y any, lo Ilm. Sr. D. Baltasar de Bastero y Lledó, Bisbe de Gerona, concedí altres 40 dias de Indulgencia á tots los dits Devots Christians, que visitarían devotament la dita Sta. Reliquia dient altre Pare Nostre, y altre Ave Maria.

Y al 6 de Maig de dit any lo Ilm. Sr. D. Pedro Copons, y de Copons, Archebisbe de Tarragona, concedí á tots los dits devots Christians que visitarían la dita Gloriosa Sta. Reliquia, 80 dias de Indulgencia, dient altre Pare Nostre, y altre Ave Maria".(*1)

Santa Victòria era considerada protectora dels pescadors de Sant Pol, que intervenien amb pietat a la seva festa. Així es va fer l'any 1891: " *[...] sols nos resta ensalzar la lloable manifestació religiosa de un bon número de joves del poble, que est any han contribuhit al major lluhiment de la festa, concorrent á la professó ab atxas, y altres en ser portants del tabernacle. Es de desitjar que perseverin estos joves ab tan bons propósits, seguint las consuetuts de nostres avis, en qui tan agermanadas estaban la Fé y pietat cristianas, ab sa varonil enteresa, que la una no desdeya de l' altra, ans bé la realsaban; com ha sigut proverbial en tota la costa, fins nostres días".*(*2)

* * *

El terme de Sant Pol de Mar també venerava les relíquies de sant Pau eremita, a la seva ermita, antic monestir fortificat.

El temple, que donaria nom al municipi, celebrava una gran festa a la qual assistia tot el consistori municipal i comptava amb una missa amb orquestra, i una fira. El seu origen cal cercar-lo en ple segle X amb la denominació de *Sancti Pauli in Marítima.*

(*1) *El Santpolench*, n. 26, febrer de 1892, p. 227-229

(*2) "De la Vila. La festivitat de Santa Victoria", *El Santpolench*, n. 23, novembre de 1891, p. 206

RELÍQUIES AL TERRITORI: EL MARESME (2)

Sant Julià d'Argentona

La festivitat de Sant Julià, el 7 de gener, era celebrada a l'església parroquial d'Argentona, amb la veneració de la seva relíquia. D'aquest fet en recullen testimoni els goigs impresos el 1887.

Sant Feliu de Cabrera de Mar

L'església parroquial de Cabrera de Mar celebrava la festa major d'hivern per la festivitat de Sant Vicenç. La celebració comptava amb els corresponents actes de veneració de la relíquia. Així estava establert a finals de la dècada de 1950.

Sant Pere de Premià de Mar

L'endemà de la festa major de Sant Pere se celebrava diada dedicada a sant Flor (o Floro) màrtir. Aquest sant, juntament al seu germà Lauro, hauria mort en ser llançat a un pou en el segle II.

Segons uns antics goigs, era invocat per tota mena de mal així com vèncer l'esterilitat.

A la capella de Sant Antoni Abat de l'església parroquial, rebia veneració una relíquia de sant Pius. Segons esmenten els seus goigs, es tracta d'un sant postridentí del qual es devien trobar les seves restes a unes catacumbes romanes que haurien estat obsequiades per un religiós caputxí. Les restes, segons el text, es guardarien en un senzill receptacle però, posteriorment, es col·locarien a una urna amb la dignitat que mereixia.

En aquest municipi cal destacar la singularitat que va ser lloc de defunció de Miguel Febres Cordero (1854-1910). Membre dels Germans de les Escoles Cristianes, a finals de la seva vida va ser destinat al Col·legi La Salle Premià de Mar on va morir a causa d'una pneumònia. La seva fama pietosa va comportar l'inici de la causa que el portaria als altars. El 30 d'octubre de 1977 va ser reconegut com a beat per Pau VI; el 21 d'octubre de 1984, Joan Pau II, el va reconèixer com a sant.

Vegeu:

"Invocar la salut mitjançant les relíquies de sant Miguel Febres", *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*, n. 20, gener 2024, p. 47-50

Goigs dedicats a sant Pío venerat a Premià de Mar

Les relíquies del venerable mallorquí Pere Borguny

LES RELÍQUIES DEL VENERABLE MALLORQUÍ PERE BORGUNY

Just ha passat la festa de Sant Vicenç de Paül (27 de setembre) i aquest cop ens plau oferir-vos la relació històrica de les relíquies d'un jove màrtir mallorquí, el venerable Pere Borguny i Castelló, ara guardades a la ciutat que el veié néixer i que, en el seu moment, foren venerades a París pel mateix Apòstol de la Caritat que acabem de celebrar.

Pere nasqué a Palma el 16 de maig de 1628 i aquell mateix dia, per voluntat cristiana dels seus pares, fou batejat a la parròquia principal de Santa Eulàlia. Amb només un any, fou confirmat en la fe pel bisbe de Mallorca, Mons. Baltasar de Borja. El que hauria pogut ser una vida totalment tranquil·la esdevingué prou atzarosa. Quan arribà a vuit anys, arran de la mort de la mare, l'al·lot es tornà díscol i començà a causar problemes al seu entorn. Amb el temps, es feren presents en ell les ànsies de fugir de casa. El desig de llibertat i d'emancipar-se del pare el portà a fugir de l'illa i a travessar la Mediterrània en companyia d'altres nois. Ben aviat, la dissort entrà en la seva història: fou capturat per uns pirates i, posteriorment, portat captiu a Alger. Després de dos anys de sofriments, el seu pare pogué rescatar-lo i Pere tornà a Mallorca. Es casà i, al cap de dos anys, quedà vidu i sense fills.

Sant Vicenç de Paül predicant als seus primers companys de la Missió. Aquesta obra ens evoca a la difusió que el fundador féu del jove màrtir mallorquí. Pintura de gran format, conservada a l'església conventual de la Missió de Palma. Autor anònim, segle XVIII.

Martiri del venerable Pere Borguny, gravat de Josep Muntaner, 1775.

El seu caràcter fort i rebel tornà a manifestar-se. En certa ocasió, es veié embolicat en una baralla en què la víctima era un amic seu. Per defensar-lo, exposà la pròpia vida amb la intenció de matar el contrincant. No ho aconseguí, però la justícia decretà el desterrament del jove Pere. Exiliat fora de les Illes, tornà a caure en mans dels pirates i patí novament captiveri a Alger. Per mitigar els càstigs dels seus amos, renuncià a la fe de Jesucrist i es convertí a la religió de Mahoma. Després d'un profund examen de consciència, es penedí d'aquella apostasia i es declarà públicament membre de l'Església de Jesucrist. Ho féu amb tanta força i vehemència que aquella confessió cridà l'atenció dels imams i els féu entrar en còlera. La reacció no es féu esperar: li imposaren un cruel suplici i una sentència irrevocable de mort. El venerable Borguny morí cremat a la foguera, tot proclamant el seu amor al Déu veritable, a Maria i a sant Pere, el 30 d'agost de

LES RELÍQUIES DEL VENERABLE MALLORQUÍ PERE BORGUNY

Martiri del venerable Pere Borguny. Detall d'un dels quadres conservats en el Convent de la Missió de Palma. Autor anònim, segle XVIII.

1654. Tenia 26 anys. En el moment del cruent martiri ja no defallí. Una alegria no dissimulada il·luminà el seu rostre; la força de Déu es féu present per substituir la debilitat humana, com diria la seva biògrafa Rosa Mendoza.

Com a testimoni d'aquell fet, ben a prop dels botxins i sense deixar de pregar pel pobre sentenciat, hi havia el P. Philippe Le Vacher, missioner paül, que l'absolgué de l'excomunió i de tots els seus pecats, «sense por perquè mai n'havia tinguda; ja Sant Vicenç deia d'ell que evitava poc els perills... De la seva mà sabem tots els detalls del martiri». També hi eren presents alguns amics mallorquins que, com ell, havien caigut en l'esclavitud. Antoni Già, Andreu Ripoll i Llorenç Gomila recolliren aquell cos, que, als ulls dels mahometans, no tenia cap valor, però que, per als catòlics, era una joia preuada, i l'enterraren en un cementeri cristià. Tanmateix, passats uns dies, el tornaren a desenterrar, li tallaren una mà per enviar-la a Mallorca, segons la voluntat del mateix Borguny, i les despulles foren portades a la casa del pare Le Vacher, que les conservà fins que, tres anys després (1657), col·locades dins una caixeta fabricada expressament, les traslladà a París. Al mateix temps, arribà a Roma la notícia del martiri, amb un document que en dona fe i una petició formal als cardenals en què els suplicaven que prestassin atenció a aquest màrtir tan eloqüent. La tramesa del ric tresor se signava «a Júlia Cesarea, vulgarment Alger, el 5 de febrer de 1655». Aquell mateix any també arribà a Mallorca el contenidor amb la mà, tramès a la família Borguny.

L'arribada del cos del servent de Déu a París, degudament conservat dins una caixa, fou un motiu d'immensa alegria per a sant Vicenç de Paül, que l'acollí amb profunda veneració i manà que fos col·locat dins la sagristia de l'església de Sant Llàtzer, on residia el mateix fundador de la família vicentina.

LES RELÍQUIES DEL VENERABLE MALLORQUÍ PERE BORGUNY

"Molt emocionat davant les restes de l'al·lot mallorquí, parlà als seus missioners i presentà Borguny com un exemple de fortalesa i amor a Jesucrist. Les paraules que dirigí als seus companys conformen el millor panegíric [que mai s'hagi escrit] del màrtir".

Al segle XVIII, la Ciutat de Mallorca manifestà el desig d'obtenir i conservar les relíquies d'aquell fill il·lustre que havia vist néixer. Els jurats, el bisbe i la mateixa comunitat de pares paüls del convent de la Missió de Palma adreçaren una petició a l'òrgan màxim de la Congregació. El superior general, P. Louis Debras, l'atengué l'1 d'agost de 1750 i n'autoritzà el trasllat. La capsa venia lacrada i contenia una relació detallada del contingut. Calien totes les garanties possibles, perquè hi havia consciència que allò que se cedia era de summa importància. Si bé la Casa de Sant Llàtzer es reservà una porció del cos sant, aquesta desaparegué

Armari construït l'any 1751, dins la sagristia de la Missió, per a la custòdia de les relíquies del venerable Pere Borguny. (superior i inferior)

durant un saqueig de la Revolució Francesa, que no deixà rastre de relíquies ni de documents. Un altre missioner paül, el P. Perriquet, tingué cura que el trasllat es fes amb les degudes condicions de seguretat. Finalment, el 13 de setembre, el P. Josep Armesto, superior del convent de Palma, rebé l'urna i se'n pogué fer càrrec.

Ben aviat, els mallorquins tingueren coneixement de la presència de les relíquies del seu compatrici a l'església del convent de la Missió i tots es mostraren desitjosos de venerar-les. "Hagueren d'esperar tot un any, ja que el bisbe de la diòcesi es trobava fora de Palma. Llorenç Despuig i Cotoner passava mesos a Madrid per raons del seu càrrec de consiliari reial a la cort de Felip V". Finalment, el 3 de novembre de 1751, en una sessió solemne presidida pel mateix prelat, amb l'assistència de les autoritats civils i eclesiàstiques del Regne i del cos mèdic competent, s'obrí l'urna a fi de verificar-ne el contingut. «Mentre es llegien les autèntiques, es feia el recompte de les restes i es constatava la veracitat de la relació feta pel P. Lluís Debras. Verificada l'autenticitat de les relíquies, les arques foren tancades, lacrades i novament segellades amb el segell episcopal. El bisbe les lliurà al superior de la Missió a fi que les custodiàs amb tota reverència i decència. D'aquesta sessió memorable, n'aixecà acta Andreu Verd, notari, escrivà major i secretari de la Cúria Eclesiàstica de Mallorca. L'acta, redactada en llengua llatina, és un

LES RELÍQUIES DEL VENERABLE MALLORQUÍ PERE BORGUNY

caixeta-reliquiari, amb la nota indicativa, que preserva les restes del venerable Pere Borguny

testimoni eloqüent del respecte i la veneració amb què foren tractades les despulles de Borguny».

La crònica del *Llibre Major de la Casa dels Pares Paüls* recull algun detall que no consta en l'acta oficial, com ara que el senyor bisbe volgué complaure els presents fent-los mercè d'una mica de pols continguda dins l'urna i procedent dels ossos del màrtir: finalitzada dita funció, a l'hora de les avemaries, els senyors se n'anaren a casa ben contents portant cadascú la seva relíquia".

Per custodiar la caixa reliquiari, es construí un armari encastat a la paret, amb portes de fusta policromada, dins la sagristia del mateix temple de la Missió. Una senzilla llegenda escrita a la part superior anunciava la presència d'aquelles despulles sagrades, desitjades durant tants anys: *Relíquies de Pere Borguny, natural d'aquest Regne de Mallorca, que per defensar la fe catòlica fou cremat viu a Alger als 30 dies d'agost de 1654*. Hi romangueren durant molts anys i esdevingueren testimoni silenciós dels esforços de la Causa Pia Borguniana per obtenir la beatificació del jove màrtir. Només entre 1836 i 1853, dates que coincideixen amb les funestes conseqüències de la desamortització religiosa, les relíquies foren guardades i protegides, primer a la Casa Consistorial de Palma i, més endavant, a la sala capitular de la Catedral. Finalment, restablerta la comunitat religiosa dels pares paüls i amb vista a la commemoració del bicentenari del martiri de Pere Borguny, les relíquies retornaren a la Missió enmig de grans mostres d'alegria dels seus devots.

L'any 1994 es dugué a terme un darrer trasllat. Essent bisbe de Mallorca monsenyor Teodor Úbeda i superior de la Casa el pare Nicolau Mas Gual, i en presència del jutge delegat, mossèn Gabriel Ramis; del promotor de la Fe, mossèn Bartomeu Vaquer, i del notari eclesiàstic, mossèn Baltasar Morey, les relíquies foren traslladades de la sagristia a l'oratori particular dels missioners. Aquí romanen més resguardades i, amb el desig que avanci la causa de beatificació, esperen una ubicació definitiva i òptima per al culte que mereixen.

Jordi Llabrés i Sans

Bibliografia consultada

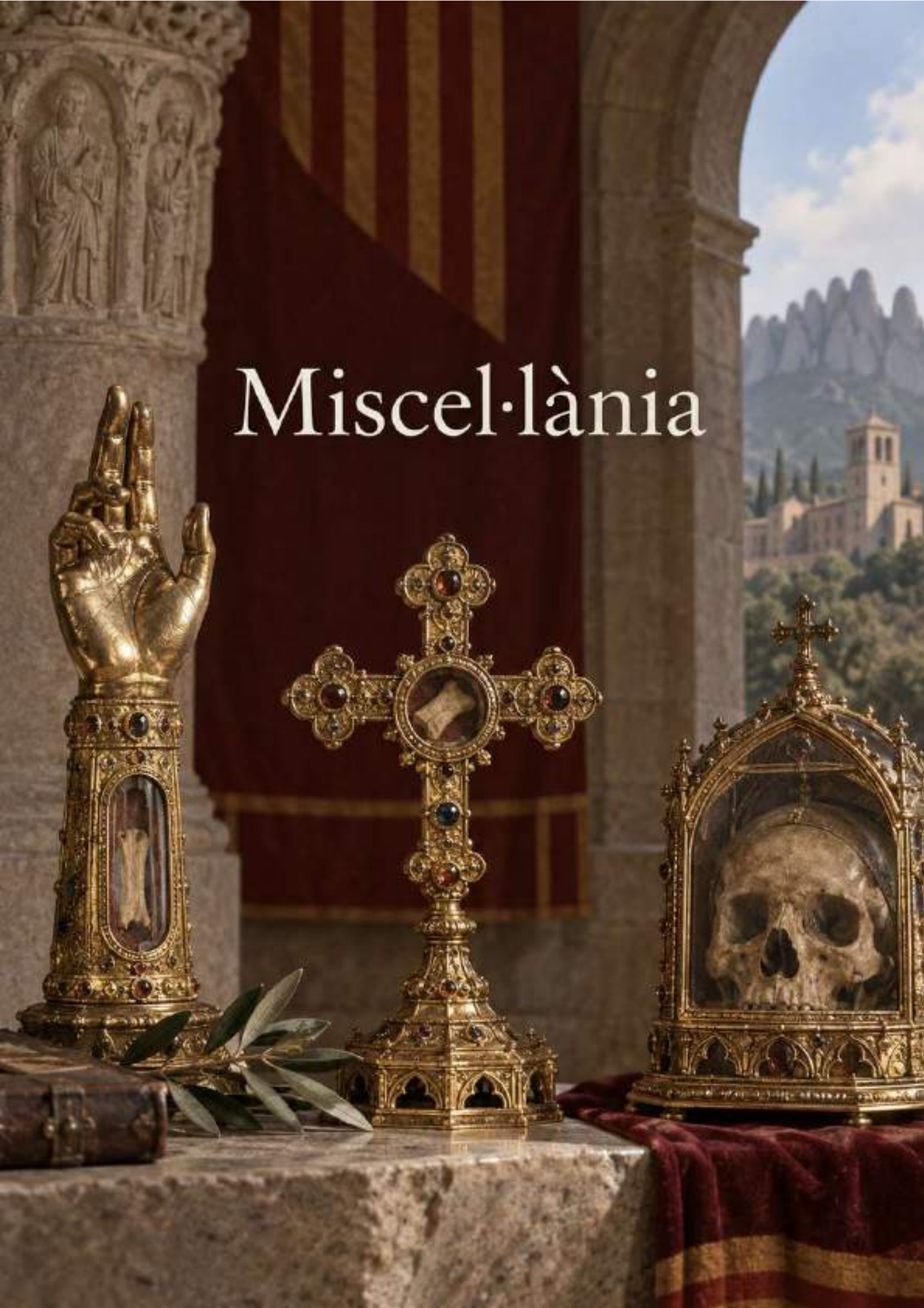
Mendoza, Rosa, Filla de la Caritat. *Pere Borguny. Navegant i màrtir de la fe*. Palma, 2014.

Nualart, Fernando. *Vida y martirio del venerable siervo de Dios Pedro Borguny martyrizado en Argel á los 30 de agosto de 1654*. Roma, 1780.

Barberí, Jose. *Vida y martirio del Siervo de Dios Pedro Borguny, natural de la Ciudad de Palma, capital de la Isla de Mallorca: martirizado en Argel, día 30 de agosto de 1654*. Mallorca, 1820.

De Oleza, José. *Referencias de la vida, martirio y popularidad del venerable siervo de Dios Pedro Borguny (1628-1654)*. Palma, 1954.

Juan, Jeroni. *Iconografía del Venerable Pedro Borguny*. Palma, 1956.

Miscel·lània

Relíquies del beat Manuel Domingo i Sol

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

RELÍQUIES DEL BEAT MANUEL DOMINGO I SOL

Redacció.- La beatificació del sacerdot Manuel Domingo i Sol, el 29 de març de 1987, per Joan Pau II, acabava una llarg període de la causa que s'havia iniciat l'any 1930.

Manuel Domingo va néixer a Tortosa l'1 d'abril de 1836 i va morir el 25 de gener de 1909. Entre les seves obres més destacades, es recorda la fundació, el 1883, de la Germandat de Sacerdots Operaris Diocesans del Sagrat Cor de Jesús destinada a impulsar les vocacions sacerdotals amb la direcció de centres establerts amb aquesta funció així com la participació en d'altres organismes de les diòcesis.

L'any 1927, quan ja estava consolidat el projecte, la Santa Seu la va aprovar com institut secular. Aquest gest oficial va impulsar la seva expansió per terres de la Península ibèrica i de diversos països d'Amèrica del Sud.

La casa mare manté la seva seu a Tortosa, a l'antic Col·legi de Sant Josep (conegut popularment com els Josepets), situat al barri del Rastre.

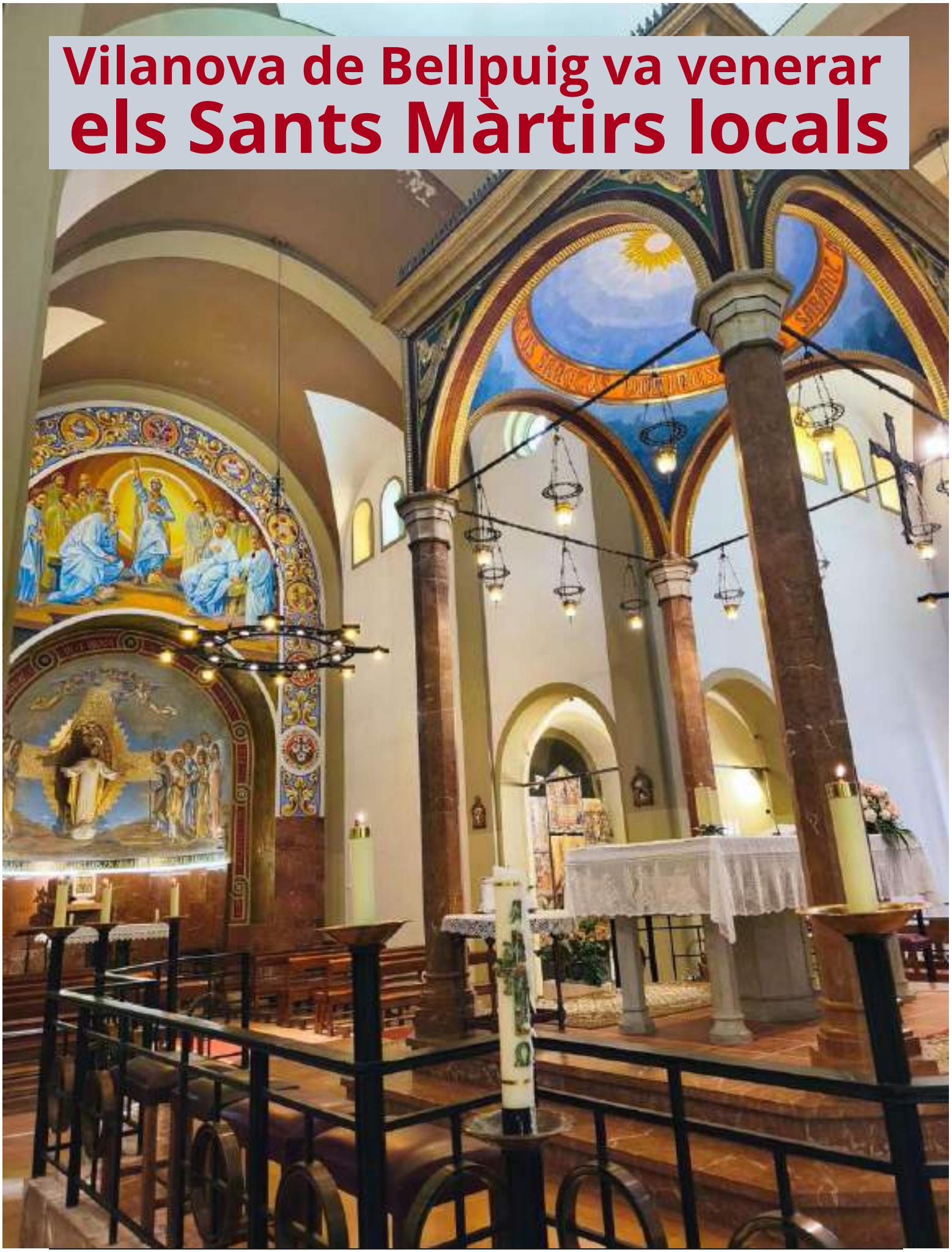
Església de la Casa mare. Foto de Víctor Rodríguez

Relíquia del beat venerada a la casa mare de Tortosa. Fotos de Víctor Rodríguez

Vilanova de Bellpuig va venerar els Sants Màrtirs locals

RELIQUIAE SANCTORUM IN CATALONIA

VILANOVA DE BELLPUIG I ELS SANTS MÀRTIRS

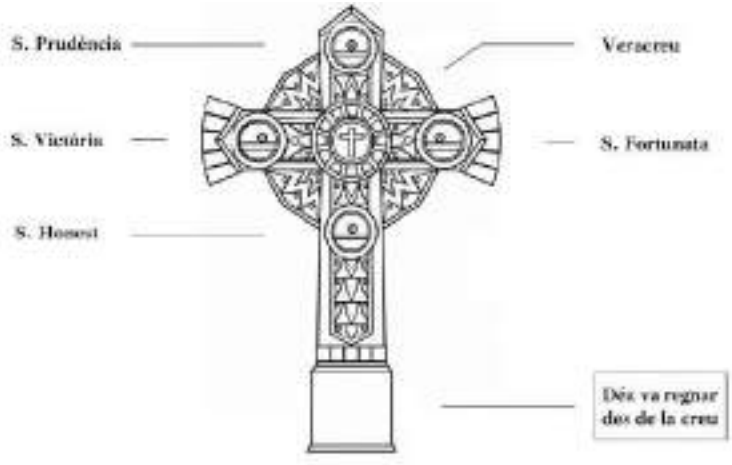
El primer cap de setmana de setembre, Vilanova de Bellpuig va celebrar la festa major. Entre les diverses activitats que formen part del programa oficial, hi consta una missa solemne als quatre Sants Màrtirs, patrons de la població.

Els sants Honest, Providència, Fortunata i Victòria —pels seus noms, relacionats amb virtuts cristianes— semblen ser uns suposats màrtirs les restes dels quals es van extreure d'alguna de les catacumbes romanes; si aquest fos el cas, haurien arribat a la parròquia de Sant Pere durant els segles XVII i XVIII.

El reliquiari original, si es pot fer cas de la il·lustració de la capçalera d'una edició dels goigs que en fan lloança, tindria forma de peça amb peu, una part central amb relíquies —possiblement de les tres santes— i, a la part superior, un medalló amb un fragment ossi del sant.

Reliquiari dels Sants Màrtirs de Vilanova de Bellpuig. Fotos de Víctor Rodríguez

VILANOVA DE BELLPUIG I ELS SANTS MÀRTIRS

Goigs en alabanza dels GLORIOSOS MARTIRS

Sut. Honest, Sta. Prudència Sta. Fortunata, Sta. Victoria

PATRONS DE VILANOVA DE BELLPUIG

L'actual reliquiari, d'argent i d'aparença més moderna, és una creu-reliquiari de metall platejat, de composició simètrica i fortament geometritzada, amb braços eixamplats, decoració repussada de motius radials, geomètrics i vegetals estilitzats, i cinc medallons circulars: el central, en el creuer, conté un *Lignum crucis* o fragment de la Vera Creu; cadascun dels quatre braços acull un medalló on hi ha una relíquia *ex ossibus* de cada sant. L'obra combina reminiscències de l'orfebreria medieval —especialment romànica — amb una marcada estilització art déco.

La prolongació del pal vertical de la creu, que connecta amb una base quadrada, conté el text gravat "*REGNAVIT A LIGNO DEUS*": 'Déu va regnar des de la creu'.

El text dels goigs, idèntic en les dues edicions que es coneixen, no ofereix dades biogràfiques dels màrtirs més enllà de referències generals i d'indicacions sobre els seus noms, associades al seu suposat caràcter; només s'esmenta, com a dada destacable, que santa Fortunata va ser la primera a morir en martiri i que després la seguiren els seus germans. D'altra banda, se situa el fet a «Cesarea de Judea». Malgrat aquesta concreció, sembla més vàlida l'opció que les relíquies procedissin dels cementiris paleocristians de Roma.

Reproducció modificada del reliquiari que consta a la capçalera dels goigs

Notícies i aniversaris 2026

EXPOSICIÓ: MARIÀ COLOMER, ELS ÚLTIMS BARROCS

Redacció.- L'església de la Pietat de Vic ha acollit, durant aquest estiu, una interessant exposició dedicada a les darreres expressions artístiques d'artistes vinculats al Bisbat de Vic en les darreres dècades de l'època barroca. El doctor en història de l'art, Francesc Miralpeix, ha comissariat la mostra, minuciosament treballada, que ha proporcionat aquesta notable visió panoràmica d'un moment i uns autors que mereixien ser estudiats i destacats.

Aquesta iniciativa formava part de l'exhibició de la restauració, realitzada per l'empresa Victus Scp des de mitjan 2020, dels murals del presbiteri del temple, dedicats a la devoció als Sants Màrtirs, Llucià i Marcià, de Vic. Precisament, aquesta tasca ha permès recuperar una bona part de l'art que s'havia amagat a mitjan segle XX. Les obres exposades, en una gran part, van sorgir de col·leccions particulars - privades i públiques- que formaven un clar exemple de la labor pictòrica de l'època del darrer barroc.

La inauguració, el 20 de juny, va comptar amb un nombrós públic. La cloenda, prevista per al 27 de setembre d'enguany, ha comptat amb una destacada afluència de gent interessada en l'art i també en la religiositat popular.

El comissari Miralpeix mentre contemplava una obra exposada. Foto Dani Font

Marià Colomer, dels darrers barrocs catalans

El nom de l'exposició 'Els últims barrocs' oferia una referència especial a Francesc Pla i a Marià Colomer. Les obres pictòriques, també associades a peces vinculades a l'objecte i especialment reliquiaris, han format part del conjunt que s'ha pogut admirar a l'edifici osonenc. Colomer, contemporani del seu convilatà Francesc Pla i Duran (1743-1805), conegut com 'el Vigatà', es va dedicar a pintar obres de menor format però amb temàtica religiosa que evidenciava el seu coneixement de la devoció popular. En aquest aspecte, cal destacar que sabia reproduïr els relats associats a la pietat coneguda pels feligresos, els reliquiaris que acollien les restes dels sants i els escenaris dels quals formaven part.

Nombrosa assistència a la presentació de 'Els últims barrocs'. Foto Xavier Cervera

NOTÍCIES I ANIVERSARIS

400 anys de la relíquia de sant Pere a la Prioral de Reus

Diari de Tarragona

600 anys del Santíssim Misteri de Sant Joan les Abadesses

El 9 Nou Osona-Ripollès

10è aniversari de la recuperació dels reliquiaris de Santa Marina a Pratdip

Bisbat de Tortosa

Una reproducció de la lipsanoteca torna a Santa Maria de Viu de Llevata

Agència Flama

Possible descoberta de les relíquies de sant Clem

Segre

Efemèrides

2027

300 anys (1727)

Encàrrec de l'urna de plata de la Santa Cinta de Tortosa (1727). L'11 d'agost de 1727 es van signar a Barcelona els capítols amb els argenters Francesc Tramulles i Josep Tramulles i Ferrera, pare i fill, per fabricar una urna de plata destinada al reliquiari de la Santa Cinta de la catedral de Tortosa.

Reliquiaris de santa Victòria i santa Secunda de Solsona. Els dos reliquiaris conservats de la Confraria del Claustre de la catedral de Solsona, dedicats a santa Victòria i santa Secunda, haurien estat realitzats probablement el 1727, amb motiu de la construcció del nou altar del Claustre, obra de la família Morató.

Testimoni documental sobre les relíquies de Montserrat. Es conserva un escrit datat a Montserrat el 13 de novembre de 1727, de fra Lesmes Reventós, incorporat a la documentació històrica sobre el tresor de relíquies montserratí.

250 anys (1777)

Les relíquies del cos de santa Reparada arribaren a Begur des Roma, l'estiu de 1777.

200 anys (1827)

Segons la tradició, l'ermita de Sant Fermí de Flaçà havia custodiat relíquies del sant des de 1678, portades de Pamplona pel franciscà Pere Pau Gomeras. Les relíquies van ser robades.

Publicació, a Tarragona, de la *Novena a la gloriosa verge y màrtir Santa Candia patrona de la vila de Falcét*.

150 anys (1877)

Es publica, a Barcelona, el llibre *Tradicions religioses de Catalunya*, de Joaquima Santamaria i Ventura (1853-1930), “Agna de Valldaura” amb quaranta tradicions religioses, diverses de les quals estan relacionades amb cossos sants, imatges miraculoses i objectes de devoció.

Dictamen eclesiàstic sobre les relíquies de santa Càndia a Falset. Aleshores, després d'una inspecció de les màximes autoritats de l'arquebisbat de Tarragona, es va determinar que les relíquies atribuïdes a santa Càndia fossin apartades de la veneració pública perquè mancava documentació que n'acredités l'autenticitat. Les relíquies havien arribat solemnement a Falset el 1774 i, després de diverses vicissituds, tornarien a ser exposades al culte el 1961.

Recreació de la troballa de les relíquies dels Sants Màrtirs Llucià i Marcià a Vic. A l'església de la Pietat de Vic, es va construir una rèplica o recreació de la cova on, segons la tradició, havien estat trobades les restes dels Sants Màrtirs. L'obra fou confiada a l'escultor Agustí Potellas i pretenia representar l'escena de la invenció de les relíquies.

Gestions del bisbe Josep Caixal per obtenir relíquies per a la parròquia del Vilosell. Mitjançant el seu nebot Joan Caixal i Roig, va procurar obtenir a Roma un important conjunt de relíquies. Entre les peces documentades hi havia una pedra del sepulcre de Jesucrist i relíquies atribuïdes a sant Sebastià, sant Roc, sant Jordi, Abdó i Senén, sant Vicenç, sant Llorenç, santa Llúcia, santa Apol·lònia, santa Bàrbara i santa Úrsula, entre d'altres.

Futurs
projectes del
Centre d'Interpretació
RELIQUIÆ
SANCTORUM
IN CATALONIA

Inventari de sants posttridentins i les seves relíquies en territori de parla catalana

La represa dels reportatges del número anterior (28) i de l'actual (29) de la revista tindrà continuïtat en un projecte dirigit a completar el coneixement de les relíquies de sants en època posttridentina.

Per situar el punt de partida d'aquesta iniciativa, cal recuperar el context històric i ideològic corresponent: entre 1540 i 1870 es va produir la gran expansió de les relíquies a les parròquies dels territoris de parla catalana. Aquest període es pot emmarcar entre els concilis de Trento (1545–1563) i el Vaticà I (1870). A Trento es va impulsar la devoció als sants i a les seves restes, que va adquirir una gran presència en l'art barroc. Igualment, el redescobriment de les principals catacumbes de Roma i d'altres ciutats, com Càller, a l'illa de Sardenya, va estimular l'estudi de l'època paleocristiana.

Les intenses excavacions en els cementiris de l'antiguitat, associats a les primeres comunitats cristianes, van permetre fer arribar les suposades relíquies, interpretades com a restes de màrtirs, a gairebé totes les parròquies, per modestes que fossin. La gran quantitat d'aquests vestigis, que van ser acollits amb gran alegria i veneració i que fins i tot van assolir la condició de sants patrons i principals protectors de les comunitats, no ha estat objecte d'un estudi amb voluntat d'exhaustivitat.

Un atles històric de les relíquies als Països Catalans (segles XVI a XIX)

La intenció és redactar una mena d'atles històric de les relíquies als Països Catalans (segles XVI-XIX) en el qual, per a cada relíquia, vinculada a un sant o una santa, es detallin —en cas de disposar de les dades— la procedència, la data d'arribada, l'intermediari, la institució receptora, l'autèntica, el reliquiari, els rituals, les invocacions i les festes associades, així com la seva conservació o, si escau, la seva desaparició (motiu, moment i context històric).

Per descomptat, i com a complement, s'hi inclourien, en un annex, les fonts que tracten d'aquestes relíquies, com ara goigs o qualsevol altra tipologia documental.

És molt possible que aquesta sigui una labor no exhaustiva, atesa la diversitat de casos i de llocs de devoció —des de grans temples eclesiàstics fins a oratoris particulars—. En qualsevol cas, podrà ser un punt de partida per a futures recerques.

Recuperació virtual de reliquiaris desapareguts

Els diferents conflictes bèl·lics que han sofert els territoris de parla catalana han suposat la desaparició de bona part del patrimoni eclesiàstic que acollien els temples religiosos. En aquest sentit, les desamortitzacions també van comportar que moltes peces fossin apartades dels seus llocs de culte.

La Guerra Civil espanyola (1936-39) va comportar, durant els seus primers mesos, una acció anticlerical de primera magnitud. La seva proximitat temporal, però, i l'existència de fotografies permeten conèixer l'aspecte d'aquests elements de devoció —especialment els reliquiaris— dels quals ja no es conserva cap testimoni material.

Les aplicacions de la intel·ligència artificial, darrerament objecte de debat, constitueixen una eina que, malgrat la inexactitud de molts detalls, permet transformar les imatges en blanc i negre i obtenir una aproximació a l'aspecte real que podien tenir els contenidors de relíquies.

El ***Centre d'Interpretació Reliquiae Sanctorum in Catalonia***, en la seva tasca de reivindicació de les restes de sants des de diferents punts de vista i com a part essencial de la cultura catalana, procurarà la recuperació simbòlica d'alguns dels reliquiaris que van desaparèixer noranta anys enrere. Es tracta, i així es vol deixar ben clar, d'una experiència sense cap altra pretensió.

Número 30

28 de març de 2027

Subscriviu-vos gratuïtament i descarregueu els números anteriors

Centre d'interpretació RELIQUIÆ SANCTORUM IN CATALONIA

amb la col·laboració de JORDI LABRÉS I SANS

Agraïments: Josep Castellón, Xavier Cervera, Dani Font, Francesc Miralpeix i Víctor Rodríguez

© 2026 *Reliquiae Sanctorum in Catalonia*

CC BY SA